

Araştırma Makalesi/ Research Article

**Gerçek ve Kurgu Arasında İskender Bey:
Margherita Sarrocchi'nin *Scandarbeide*'si Üzerinden
Bir Değerlendirme**

Ayşe Gül Hüseyinklioğlu* - Gaye Yavuzcan**

(ORCID: 0000-0002-0053-0533 - 0000-0003-1018-4256)

Makale Gönderim Tarihi
14.08.2023

Makale Kabul Tarihi
21.09.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Hüseyinklioğlu, A. G.- Yavuzcan G., "Gerçek ve Kurgu Arasında İskender Bey: Margherita Sarrocchi'nin *Scandarbeide*'si Üzerinden Bir Değerlendirme", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/ Özel Sayı: Dr. Recep Yaşa'ya Armağan: 2685-2729.

APA: Hüseyinklioğlu, A. G.- Yavuzcan G.. (2023). Gerçek ve Kurgu Arasında İskender Bey: Margherita Sarrocchi'nin *Scandarbeide*'si Üzerinden Bir Değerlendirme. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (Özel Sayı: Dr. Recep Yaşa'ya Armağan), 2685-2729.

Öz

XIV. yüzyıl sonlarında Osmanlı padişahını metbû tanıyan Arnavut beylerinden Gjan (İvan) Kastriyota'nın oğlu İskender Bey, babası tarafından rehin verildiği Osmanlı sarayında bir Müslüman olarak yetişmiş, ancak 1444 yılında irtidat ve Osmanlı Devleti'ne isyan etmiştir. Çeyrek asırdan uzun müddet Osmanlı devletiyle devam eden mücadelesi yaşadığı dönemde Osmanlı karışıklığında birleştiği Avrupa güçlerinden destek görmeye kalmamış, çağını aşan etkiler bırakmıştır. Onun hayatı henüz XV. yüzyıl sonunda Demetrio Franco ve XVI. yüzyıl başlarında Marin Barleti tarafından kaleme alınmış, bu

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, ayse.huseyniklioglu@idu.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir, gaye.yavuzcan@idu.edu.tr

eserler Avrupa’da da tanınmış ve yayılmıştır. Avrupa’da Osmanlı tehdidi Türk imajının şekillenmesini belirlerken, İskender Bey de tarihsel kişiliğinin ötesinde, Balkanlar’da Türk karşıtı mücadelenin önde gelen figürlerinden biri olma özelliğiyle Avrupa edebiyatında İtalyancadan Fransızcaya çeşitli dillerde yazılan eserlere konu olmuştur. Bu eserler arasında Margherita Sarrochi’nin XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yazdığı *Scandarbeide*’si yer alır ve bir kadın tarafından kaleme alınmasından edebî özelliklerine çeşitli yönleriyle dikkati çeker.

Bu çalışmada Margherita Sarrochi’nin söz konusu eseri, Avrupa’da Türk imgesinin şekillendirme ve dışa vurmadaki yeri bağlamında değerlendirilecektir. İskender Bey ve onun adeta bir destan kahramanı haline gelme süreci özetlenecek, hakkındaki yazının Avrupa’daki yansımaları ve bunlar arasında Margherita Sarrochi’nin eseri ele alınacaktır. Nihayet Margherita Sarrochi’nin *Scandarbeide*’sinde Türklere karşı mücadelenin bir Avrupalı gözüyle edebî olarak işlenmesindeki hususiyetler tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Margherita Sarrochi, İskender Bey, Scandarbeide, Osmanlı algısı

İskender Bey Between Fact and Fiction: An Evaluation on Margherita Sarrochi’s *Scandarbeide*

Abstract

Skandarbeg was brought up as a Muslim in the Ottoman palace, where he was sent as hostage by his father, but in 1444 he became apostate and rebelled against the Ottoman state. During his struggle with the Ottoman state he received support from the European powers with which he united in opposition to the Ottoman Empire, left influences beyond his age, and Skanderbeg became a national hero in Albanian folklore. His life was written by Demetrio Franco at the end of the fifteenth century and by Marin Barleti at the beginning of the sixteenth century, these works were also spread in Europe. While the Ottoman threat in Europe determined the shaping of the Turkish image, Skanderbeg, beyond his historical personality, has been the subject of works written in various languages in European literature. Among these works is Margherita Sarrochi's *Scandarbeide*.

Margherita Sarrochi’s *Scandarbeide* will be analyzed in the light of the role of the Turkish image in shaping and expressing itself in Europe in this study. Skanderbeg and his journey to becoming an epic hero will be summarized. Finally, the aspects of the literary presentation of Turks from a European perspective will be determined in Margherita Sarrochi's *Scandarbeide*.

Keywords: Margherita Sarrochi, İskender Bey, Scandarbeide, Ottoman perception.

Giriş

Tarihi çağlar halinde tasnif ederek zaman aralıkları dâhilinde hayat hikâyelerinin izini sürdürdüğümüz insanların ya da yeniden kurmak suretiyle anlamaya çalıştığımız olayların hiç birisi, bizim onları özdeşleştirdiğimiz süreçle sınırlı etkilere maruz kalmamışlar ve onların yaptıkları etki de çoğu zaman bu sınırlara uymamıştır. Sürekli akan bir nehrin A noktasında kıyısında durup aldığınız su, o noktaya gelene dek biriktirdikleriyle vardır ve suyu sizin durduğunuz kıyının özelliklerine göre izah etme gayreti boş bir çabadan öteye gitmez. Bu çalışma A noktasının öncesinin izini sürüp bir sonraki belirli noktaya ulaşan etkileri, farklı katkı aşamalarının boyutlarıyla, tahlil etmeyi amaçlamaktadır.

Bunu yaparken İskender Bey örneğinden yola çıkılacaktır. İskender Bey'in, Osmanlı Devleti'ne bağlı, Sultan'ın hizmetinde önde gelen bir figürken, nasıl bir isyancıya dönüştüğü onun hayat öyküsü zemininde izaha gayret edilecektir. Bir sonraki aşamada İskender Bey'i tarihsel bir kişilik değil, kökünü tarihten alan bir kurgu şiirin ana kahramanı olarak göreceğiz. Bunu yaparken sadece kahramanın gerçek ve kurgusal özellikleri üzerinde durmakla yetinilmeyecektir. Ayrıca bu kurgunun hangi zihin dünyasında üretildiği çözümlenmeye çalışılacaktır. Dolayısıyla bu çalışmada odağa alınan bir diğer isim, Margherita Sarrochi olacak.

Margherita Sarrocchi, karşı reform çağının aydınlık bir beyni ve kalemi olarak daha hayattayken öne çıkmış, hatta günümüzde hakkında mevcut literatürün olması gerekene oranla nicelik bakımından azlığı göz önünde tutulduğunda, sonradan gözden kaybolmadan önce devrin önemli simalarından biri olmanın tadını çıkarmış görünüyor. Her ne kadar o yaşadığı dönem ve çevrenin tek aydın kadın figürü değilse de Margherita Sarrocchi'nin yalnız İskender Bey üzerine eseriyle değil, çok yönlü ilmî ve edebî faaliyetleri bakımından müstakil olarak incelenmesinin içinde yaşadığı dönem ve coğrafyanın fikrî hayatı üzerinde çalışmalara katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Bu çalışmada Margherita Sarrocchi, temel çerçevenin izin verdiği ölçüde tanıtılmaya çalışılmıştır.

Margherita Sarrocchi'nin yaşadığı dönem ve çevrenin pek çok özelliğinden biri, Avrupa'nın Türklere karşı ilgi ve yaklaşımı olarak belirlenebilir. Orta Çağ'dan gelen iyi Hristiyan'ın karşıtı ve düşmanı olarak kötü Müslüman stereotipi, bu dönemde Türk giysisi içindedir. Öztürk'ün ifadesiyle *Türklük, bu safhanın izahında, Avrupa dinî zihniyetinin içine menfî bir unsur olarak girmiştir*¹. Özsüer de Batı'nın öz kimliğine tehdit olarak gördüğü Türklerin özellikle İstanbul'un fethinden sonra patolojik bir korkuya dönüştüğünü ifade eder². Dikkat çekici olan, Orta Çağ'da yerleşmiş peşin hükümler ve gerçeklik zeminine oturmayan Müslümanlara dönük nitelemelerin, eski düşmanın yeni adı olan Türk'e aynen uyarlanmasıdır. Bu dönem coğrafi keşiflerle dünyanın tanınmaya başlandığı, gökbilim incelemeleriyle onun ve dolayısıyla yuvası olduğu insanların evrendeki konumlarının sorgulandığı, matbaa sayesinde erişilen bilgilerin daha kısa sürede daha geniş kitlelere erişiminin mümkün olduğu bir dönemdir. Müslüman Türk'ü gerçekten tanımaya dönük bir çabanın, Osmanlı Devleti'nin mensup olduğu dinî ve kültürel daireyle Avrupa devletlerinin olası politik ilişki hatlarından sağlanabilecek faydayı tartışma hatta sorgulama imkânının, tevatür ve rivayetlerden ayıklanmış doğru bilgiyi paylaşmak suretiyle hiç olmazsa *düşman ötekini* gerçekten tanımaya yönelik bir gayretin söz konusu olmaması düşündürücüdür³.

Düşündürücüdür ama anlaşılmaz değildir. Kolektif eylemlerin bir kısmı akıma kapılanların işi ise de azımsanmayacak kısmı da belirli bir kastın ürünü olmalı. Öyleyse bu dönemde Türk karşıtlığının gündemde

¹ Yücel Öztürk, "Şark Meselesi'nin Sosyo-Kültürel Zemini", *Siyaset ve Toplum*, 4 (2005), s. 62.

² Esra Özsüer, *Türkokratia, Avrupa'da Türk İmajı*, İstanbul 2019, s. 19. Bununla beraber 1453-1553 yılları arasındaki dönemde Osmanlı'dan sadece korkulmamış, aynı zamanda onun askeri ve siyasi kurumları da üstün, taklit edilecek bir sistem olarak görülmüştür. Bkz. Halil İnalçık, *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı, Devlet, Kanun, Diplomasi*, İstanbul 2021, s.229.

³ Bununla birlikte Goffman, *korkunç Türklerin* dini inanç ve askeri gücüne karşı duyulan düşmanlık geleneğinin İtalyan devletlerinin önce Batı Anadolu Türkmen beylikleri ardından Osmanlılar ile ticari, diplomatik ve siyasi ilişkiler geliştirdiğini görmeyi engellediğini ifade eder. Bkz. Daniel Goffman, "Rönesans Devletleriyle Müzakere Etmek: Osmanlı İmparatorluğu ve Yeni Diplomasi", *Erken Modern Osmanlılar İmparatorluğun Yeniden Yazımı*, (Ed. Virginia H. Aksan, Daniel Goffman), (Çev. Onur Güneş Ayas), İstanbul 2011, s. 89.

tutulmasının, yayılmasının ve abartılmasının bir sebebi olmalıdır⁴. Dönemin koşulları ortamın buna müsait olmakla kalmayıp, birbirleri ile mücadele eden hiziplerin enerjilerini, tıpkı daha önce Haçlı seferlerinde atalarının yaptığı gibi iş birliği içinde ortak bir düşmana kanalizasyon etmelerinden fayda sağlayacak bir kuruma işaret ediyor: Kilise. Karşı reform çağının bir ürünü olan Margherita Sarrocchi'nin edebî üretimini onun hayatı ve temasta bulunduğu kişiler ekseninde değerlendirmek bize bu açıdan perspektif sağlıyor.

Son olarak Scadarbeide üzerinde durulacaktır. Söz konusu eserin bir tarih metni değil, konusunu tarihten alan bir edebî ürün olduğunu gözden kaçırmamaya gayret edilecektir. Bununla beraber yazıldığı ve meşhur olduğu dönemde okurları üzerinde bıraktığı olası etki, bu kurgusallığın ötesinde olmalıdır.

Bu çalışmada İskender Bey'in hayatı; Margherita Sarrocchi'nin onun hayatını temele alarak kurgusal bir metin inşası; bu inşanın gerekçelerini teşkil edebilecek devrin şartları; söz konusu metinde Türklere ilişkin örneklerden hareketle Avrupa'da mevcut ve beslenen Türk imajı üzerinde durulacaktır. Çalışmanın çok katmanlı doğası, konunun esas çerçevesinden çıkmama gayretiyle, derinlemesine bir tetkiktense genel bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Çalışmanın amacı Avrupa'da Türk imgesini ve bu imgenin doğal veya yapay olarak tarihsel gelişimini tespiti katkı sağlamaktır.

İskender Bey'in Tarihsel Kişiliği

Arnavutların ulusal kahramanı olan İskender Bey, Latin ve Bizans kaynaklarında Scanderbeg/ Skandarbeg olarak geçer. Gerçek adı Gergi/Gjergj/Georges olan İskender Bey, Kastriota ailesinin bir mensubu olarak 1405 yılında doğdu⁵.

⁴ Fransa'da 1480-1609 yılları arasında Amerika'ya dair kırk, Türklere hakkında ise seksenden fazla kitap yazıldığını; bir çalışmaya göre 1501-1550 yılları arasında Türklere bahseden eser sayısının yaklaşık 1000 olduğunu kaydeden Kumrular, bunun amacını da tahlil eder: Genel olarak amaç sadece bu ortak düşmanı yakından tanımak değil, bir karşı propaganda akımı yaratıp güç merkezlerinden halka, yani tepeden aşağıya inen bir bilinçlendirme sistemi yaratmaktır. Özlem Kumrular, *İslam Korkusu, Kökenleri ve Türklere Rolü*, İstanbul 2012, s. 318.

⁵ Halil İnalçık, "İskender Bey", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 22 (2000), s.561.

En eski adı Mazreku olan Kastriotalar, 1385 yılında Voissa/Savra savaşından önce henüz Türk istilasının uğramadığı Kuzey Arnavutluk bölgesindeki Debre, Mirdit, İlbasan, Matya (Mat)'yı kapsayan geniş bir arazide malikaneleri olan bir aile idi. Aile hakkında yapılan araştırmalarda hâkim görüş, ailenin adının aşağı Debre'de bulunan Kastrioti adlı köyden geldiğine dairdir. Bu görüşün dayanağı da Arnavutluk'taki çok eski bir gelenektir. Bu geleneğe göre soylu her aile, soyadı olarak atalarının köklerinin dayandığı köyün adını almaktadır⁶.

Batı kaynaklarında İskender Bey'in babası Gjon Kastriota, zeki, alçak gönüllü ve eli açık olarak tasvir edilmektedir. Jan-İvan (Yuvan) adıyla da tanınan Gjon, Makedonya'da bulunan Tribal (İllirya) prensliğinden prenses Vojsava ile evli idi. Çift, beşi erkek ve dördü kız olmak üzere dokuz çocuğa sahipti. İskender Bey, bu çocukların en küçüğüdür⁷. Gjon Kastriota, adının geçtiği hemen hemen tüm kaynaklarda Arnavutluk'un önemli şahsiyetlerinden biri olarak gösterilmektedir⁸. Gjon Kastriota'yla ilgili en eski arşiv belgesi 1406 yılına aittir. Vatikan arşivlerinde bulunan bu belgeye göre de Gjon, orta Arnavutluk ve Adriyatik sahillerinde söz sahibi bir kişidir⁹.

Eski İllirya halkının kalıntıları olarak kabul edebileceğimiz Arnavutlar, sahip oldukları coğrafya nedeniyle XI. ve XII. yüzyıl boyunca fark edilmeden ve çok saldırıya uğramadan ayakta kalabildiler. Kendi beylerinin idaresinde bağımsızlıklarını korumayı başardılar. Daha sonraki süreçte Bizans imparatorları veya despotları için paralı asker oldular. Kısa süreler için bir o hükümdarın, bir diğer hükümdarın hakimiyetini tanıdılar¹⁰. XIII. yüzyılda ise Balkan halklarının Bizans ve Venedik gibi devletlerin sebep olduğu kaotik durum içinde

⁶ Maliq Hasa, *İskender Bey İsyanı Sırasında Arvanid Sancağının Siyasi ve Sosyal Durumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2010, s.68; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi I*, Ankara 1994, s.207.

⁷ Hasa, a.g.t., s.68-69.

⁸ İnalçık, "İskender Bey", s.561.

⁹ Hasa, a.g.t., s.69.

¹⁰ Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, (Çev: Nilüfer Epçeli), İstanbul 2011, s. 139.

kalmalarından dolayı Arnavut beyleri, kendilerine destek verme sözü aldıkları Venedik ile anlaşma yolunu tercih ettiler¹¹.

Ancak XIV. yüzyıl Arnavutlar için pek çok Balkan halkının oldukça uzun bir zamandan beridir tanımaya başladığı Anadolu'dan gelen yeni bir güç, Osmanlı ile tanışmaya başladığı dönemdir. İki halk bu yüzyılda, Sultan I. Murad döneminde karşı karşıya geldi¹². Tarihsel süreç içerisinde Balkanlarda, bir şekilde bağımsız yaşayabilen Bulgar, Sırp ve Eflak dağ halkları gibi Arnavut halkının da Osmanlı gücüne karşı başarı göstermesi beklendi ama çoğu münferit kahramanlık çabaları işe yaramadı¹³.

Osmanlıların 1380 yılında başlattığı Balkan harekâtı ile Arnavutluk topraklarına giden yol üzerinde bulunan Pirlepe ve Manastır gibi şehirleri fethetmesi ve sonrasında buralara Türk göçmenlerini yerleştirilmeğe başlaması, Arnavutluk coğrafyasının fethi için yapılan ilk adımlardan biridir. Bu fetihlerden sonra Osmanlı Arnavutluk coğrafyasını hemen fethetmedi. Bundan sonra bu coğrafyadaki Osmanlı faaliyetleri ya birbiriyle anlaşamayan yerel beylerin davetine katılmak ya da çoğu keşif amaçlı saldırılardan oluşuyordu¹⁴. Hatta Oruç Beğ Tarihi'ndeki bir kayıta bunu destekler mahiyettedir. Bu kayda göre 1380 yılından çok önce hatta Edirne fethedilmeden, 1359/1360 yıllarında pek çok Osmanlı, Arnavutluk'a akınlar yapmaya başlamıştı¹⁵.

Esasında Osmanlı kuvvetleri 1382 yılında Arnavutluk topraklarına girdi. Bunun sebebi de Yanya despotu Thomas'ın rakiplerine karşı yardım talep etmesidir. Ancak Osmanlı'nın buradaki asıl faaliyeti 1383 yılında gerçekleşti. Bu faaliyet sonrasında kendisini zorda hisseden Avlonya (Valona) prensi, ülkesini Venediklilerin korumasına vermek zorunda kaldı¹⁶. Nihayet 1385 yılına gelindiğinde Arnavut beyleri Osmanlı'ya tabi haline geldiler. Bu durumun sebebi Balsha ve Tophia

¹¹ Haluk Başaran, *XV. yüzyıl Osmanlı'da Meydana Gelen Arnavut İsyanları ve İskender Bey'in (Scanderbeg) Bu İsyanlardaki Rolü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 2; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s.162.

¹² Uzunçarşılı, a.g.e., s.203.

¹³ Zinkeisen, a.g.e., s. 140.

¹⁴ Mustafa Cezzar, *Mufassal Osmanlı Tarihi I*, Ankara 2010, s.123; Aşık Paşazade, *Osmanoğullarının Tarihi*, (Haz. Kemal Yavuz-M. A. Yekta Saraç), İstanbul 2003, s.123.

¹⁵ Oruç bin Adil, *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*, (Haz: Necdet Öztürk), İstanbul 2014, s.24.

¹⁶ Uzunçarşılı, a.g.e., s.203; Cezzar, a.g.e, s.123.

aileleri arasındaki iktidar mücadelesiydi. Draç şehrine sıkıştırılan Tophia Osmanlı'dan yardım talep etti. O sırada Ohri muhasarasında olan Çandarlı Halil Paşa, İlbasan üzerinden Güney Arnavutluk'a girdi. Voissa nehri civarında Savra sahrasında karşılaşan iki ordunun yaptığı savaşı Osmanlı desteği alan Tophialar kazandı. Bu başarıdan sonra Osmanlılar, Narda körfezine kadar ilerlemiş oldular. Bu Osmanlı'nın Akdeniz ticaretinin Adriyatik ve İyonya kollarını finansman etmesi anlamına geliyordu. Ve bu durumdan en rahatsız olan da muhakkak ki Venedik Cumhuriyeti idi. Bu süreçten sonra da Venedik, Balkan halklarıyla ittifak yapmak ve özellikle Arnavutları isyana teşvik ederek Osmanlı'nın bölgedeki gücüne sekte vurmaya çalıştı¹⁷.

Balshalar zamanında memleketlerine el konulan Kastriotalar, Voissa bozgunundan sonra eski topraklarının çoğuna sahip oldular ancak diğer Arnavut beyleri gibi Osmanlı vassalı durumuna geldiler¹⁸. Osmanlı idaresinin bu savaştan sonra Arnavutluk'a yerleşmesini söylemek elbette ki yanlış olur. Ancak Balsha, Thopia, Dukagin, Coia Zaccaria, Musaki, Zenebissi, Aranaiti, Vulkaşin ve Kastriota gibi yerli aileler erkek çocuklarını Osmanlı sarayına rehin vererek, askeri yardımda bulunarak ve yıllık haraç vererek Osmanlı hükümdarını tanımış oluyorlardı¹⁹. Sadece Arnavutların değil tüm Balkan halklarının Osmanlı ilerleyişi karşısında uzun zaman birlikte direnememeleri bölgenin içinde olduğu kaotik durumdan kaynaklanıyordu. Osmanlı'nın hızlı ilerleyişinden kaygılanan bazı kral ve despotlar anlaşarak Osmanlı'yı 1387 yılında Ploşnik mevkiinde bozguna uğrattılar. Bosna Kralı Traverko ile Sırp Despotu Lazar'ın bu başarısı hem Balkan hakimlerini hem de Balkanlar üzerinde politika geliştiren devletleri umutlandırdı. Bu umut Kosova savaşında Balkan hakimlerinin çoğunun Osmanlı'ya karşı birleşmesine zemin hazırladı. Kosova savaşında Gjon Kastriota da Osmanlı karşısında yer aldı. Hatta Osmanlı'ya karşı ani bir gece baskınına tavsiye etti²⁰.

¹⁷ Uzunçarşılı, a.g.e., s.204-205; Cezzar, a.g.e, s.123,125; Başaran, a.g.t., s. 2; Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, (Çev: Nilüfer Epçeli), İstanbul 2005, s. 242; İlkay Erken, *Osmanlı'nın Arnavutluk'u Fethi*, Basılmamış Yüksek Lisans Semineri, Samsun 2012, s.4; Hasa, a.g.t., s.50-51.

¹⁸ Uzunçarşılı, a.g.e., s.207; İnalçık, "İskender Bey", s.561.

¹⁹ Halil İnalçık, "Arnavutluk'ta Osmanlı Hâkimiyetinin Yerleşmesi ve İskender Bey İsyanının Menşei", *Fatih ve İstanbul*, 1/2 (1953), s.154-155.

²⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., s.207; Cezzar, a.g.e, s.130-132.

Yıldırım Bayezid döneminde özellikle Niğbolu savaşının Osmanlı'ya kazandırdığı güç karşısında diğer Arnavut beyleri gibi Kastriotalar da Osmanlı vassalı olarak düzenli haraç ödemeyi ve asker vermeyi kabul etti²¹. Osmanlı'nın fetret sürecine girdiği dönemde de Arnavutluk'taki diğer pek çok aile gibi Kastriotalar da vasallıklarını bitirip Venedik himayesine girdiler²². Ancak bu gelişmeler Osmanlı'nın Arnavutluk'ta faaliyet yapmadıkları anlamına gelmiyordu. Üsküp'te Paşa Yiğit ve Arnavutluk'taki diğer beyler şiddetli akın yapmaya devam ediyordu. Çelebi Mehmed döneminde Orta Arnavutluk'ta ve sahilde fütihat oldukça genişledi²³. Ergirikası sancağının kuzeyindeki topraklar, Osmanlılar tarafından Gjon (İvan) Kastriota'nın hakimiyeti nedeniyle *Yuvan-ili* olarak anılıyordu²⁴. Bu dönemde Rumeli'de Osmanlı'nın tekrar güçlenmesi üzerine 1415 yılında Gjon Kastriota tekrar Osmanlı hakimiyetini tanımak ve üstelik büyük oğlunu Osmanlı sarayına rehin vermek zorunda kaldı. Ancak Venedik yanlısı tutumu değişmedi. Venedikliler kendisine önce *fahri yurttaş* sonra *irsî yurttaş* unvanını verdi. Bu durum kısa süreliğine Kastriotaların işine geldi. Ülkeleri Türkler tarafından saldırıya uğradığı zaman Venedik arazisi olduğu gerekçesiyle işgalden kurtuldu²⁵.

II. Murad yönetimi eline alınca bu coğrafyadaki Osmanlı gücünü daha da sağlamlaştırdı. Gjon (İvan) Kastriota'nın arazilerine karşı ordu göndermeye başladı. 1423 yılında Evrenosoğlu Ali Bey, bölgede çok fazla fetih gerçekleştirdi²⁶. Ergiri'ye yerleştirildi ve ayrıca buraya sancakbeyi oldu. Bu baskı, Gjon (İvan) Kastriota'nın tekrar Osmanlı hakimiyetini tanımmasına ve içlerinde Gergi Kastriota'nın da olduğu dört oğlunun Osmanlı sarayına rehin vermesi ile sonuçlandı. Çocuklar Edirne'ye yollanırken Gjon (İvan) Kastriota, 1443 yılında ölümüne kadar

²¹ Yıldırım Bayezid dönemindeki Arnavutluk'taki hakimiyet sahası için bkz. İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.155-156.

²² İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s. 156, Erken, a.g.s., s.4-7; Başaran, a.g.t., s.2-3; Jorga, a.g.e., s. 297-299.

²³ İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s. 156.

²⁴ İnalçık, "İskender Bey", s.561. Kastriotaların topraklarının Osmanlılar tarafından Yuvan-ili olarak anılmasının sebebi, Osmanlıların eski bir istila usullerinden kaynaklanmaktadır. Osmanlılar, aile topraklarını ilk haraçgüzar beyin adıyla anmıştır. Bkz. İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.155.

²⁵ Uzunçarşılı, a.g.e., s.208; Cezzar, a.g.e, s.248; Hasa, a.g.t., s.51.

²⁶ Oruç Bin Adil, a.g.e, s. 55-56; Hasa, a.g.t., s.63.

Osmanlı'ya sadık kaldı. Ölümünden sonra da memleketi Osmanlılar tarafından ilhak edildi²⁷.

Çalışmamızın temelini oluşturan İskender Bey, tarihsel süreçte bu noktadan sonra devreye girmektedir. Aslında buraya kadar yaşanılanlar onun sonraki dönemde yaptıklarının zihin dünyasındaki zeminini oluşturması açısından kıymetlidir. Edirne'deki Osmanlı sarayına alındığındaki yaş, tartışma konusudur. Bazılarına göre 8-9²⁸; diğerlerine göre ise 18-19 yaşlarındadır²⁹. Dönemin padişahı II. Murad'ın sarayında iç oğlanı olarak bulunan Gergi Kastriota, İslamiyet'i kabul etti ve İskender adını aldı³⁰. Kaynaklar onu yetenekli bir silahşor olarak tasvir eder. Osmanlı ile pek çok sefere katılıp cesur davranışlarıyla dikkatleri çekmeyi başardı. Osmanlı'da kaldığı süre içerisinde memleketine olan düşkünlüğü geçmemiş; hatta ülkesiyle olan bağının hiç kesilmediğini söyleyebiliriz³¹.

İskender Bey, belki de çoktan beri hayal ettiği memleketine dönme arzusundayken Osmanlılar Arvanid-ili timar defterine göre 841 (1437-38) yıllarında ona Yuvan-ili'nde timar verdi. Dimitri Gönima nahiyesinde bulunan timarlarından dokuz köy, 1438 yılında Andre Karlo'ya devredildi. Ayrıca bu tarihlerde Akçahisar subaşı oldu. İnalçık'ın belirttiğine göre İskender, Mus (Mysja)'u zeamet olarak istedi. Burası babasının memleketinin merkezi konumundaydı. Ancak bu isteği kabul edilmedi. Verilen olumsuz yanıt, İskender'in Osmanlı'ya olan güvenini ve bağlılığını sarsmış olmalıdır³².

1443 yılında babasının kaybı üzerine memleketleri Kroya (Akçahisar) sancakbeyi Hasan'a verildi. Bu dönemde kendisi de sancakbeyliğine

²⁷ Uzunçarşılı, a.g.e., s.209; Hasa, a.g.t., s.63.

²⁸ İnalçık, "İskender Bey", s.561

²⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., s.208; Hasa, a.g.t., s.69; Kristo Frasheri, *The History of Albania (A Brief Survey)*, Tiran 1964, s. 66.

³⁰ İnalçık, "İskender Bey", s.561; Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ (Neşri Tarihi) II*, (Haz: Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen), Ankara 1995, s. 625; Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târîh-i Âl-i Osman (Osmanlı Tarihi 699-968/1299-1561)*, (Haz: Göker İnan, Ed: Erhan Afyoncu), İstanbul 2019, s. 228; Aşık Paşazade, a.g.e., s.197.

³¹ Uzunçarşılı, a.g.e., s.208.

³² Neşri, a.g.e., s. 625; İnalçık, "İskender Bey", s.561; Matrakçı Nasuh, a.g.e., s. 228; Jorga, a.g.e., s.390.

yükselen İskender Bey, aynı yıl Osmanlı'nın Morava (İzladi)'da Jan Hunyad ile yaptığı savaşa katıldı. Ancak savaşın hemen başlarında bulunduğu yeri terk ederek memleketine kaçtı. Bu hareketi Osmanlı ordusunun savaş esnasında dağılmasının sebebi olarak görülür³³.

Yeğeni Hamza'yla beraber hareket eden İskender Bey'in, kaçış planını çok daha önceden yaptığı anlaşılmaktadır. Planının ilk aşaması hazırladığı sahte fermandır. Bu ferman, onun padişah tarafından Kroya (Akçahisar) sancak beyliğine atandığına dairdir. Elindeki ferman ve 300 adamı ile Kroya (Akçahisar)'ya girdi ve kale muhafızı Hasan ile adamlarını öldürttü. Kroya (Akçahisar) dışında başka kaleleri de eline geçirdi. Böylece İskender Bey, 1443 yılında Osmanlı'ya karşı isyan bayrağını kaldırmış oldu. 1468 yılında ölümüne kadar da Osmanlı'yı oldukça meşgul etmeyi başardı³⁴.

Neşri'nin ifadesine göre *hünkâr ol vilâyeti ana timar vermişti. Sonra Hünkâr'a asi olup, kaçıp, anda duraklamıştı ki, asılda timarıydı*³⁵. Gerçekten de İskender Bey'in İzladi savaşında ordudaki yerini bırakıp gitmesi ilk bakışta şaşırtıcıdır. Ancak onun bu davranışı, o dönemdeki akıncı ve beylerin genel tavrını yansıtmaları açısından anlamlıdır. Son dönemlerde yapılan tüm savaşlarda gösterdikleri isteksizlik ve savaş esnasında savaş meydanını terk etmeleri padişahı da huzursuz ediyordu. Ayrıca Macarların Osmanlı'ya karşı Haçlı seferi hazırlıkları yaptığı tüm bölgeye yayılmıştı. Tekrardan Osmanlı'nın bölgeden silineceği düşüncesi zihinlerde yeşermeye başladı. Bu nedenle neredeyse tüm Rumeli beyleri eski mülklerini alabilme telaşına düştü. İskender de bunlardan biriydi³⁶. İskender Bey isyanından önce Arnavutluk'taki topraklarında tımarlı sipahi olan yerel beyler, Osmanlı'ya karşı isyan hazırlıklarına başlamışlardı. Hatta ilk isyanı, Araniti başlattı³⁷.

³³ Uzunçarşılı, a.g.e., s.209; Cezzar, a.g.e., s.304.

³⁴ İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.168-169, Cezzar, a.g.e., s.304; Uzunçarşılı, a.g.e., s.209.

³⁵ Neşri, a.g.e., s. 625; Matrakçı Nasuh, a.g.e., s. 228.

³⁶ İnalçık, "İskender Bey", s.561, İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.168-169.

³⁷ İnalçık, "İskender Bey", s.561.

Venedik'in korumasında Leş/Lezha (Aiessio)'da yapılan bir toplantıya katıldı ve eski dinine tekrar geçiş yaptı³⁸. Bu toplantıya aralarında daha önce Osmanlı Devleti'ne karşı isyan edenler de dahil olmak üzere hemen hemen tüm Arnavut beyleri katıldı. Aralarındaki tüm problemlere rağmen il kez bir araya gelmişlerdi. Bu toplantı, katılanların hepsinin bir yemin üzerine birleştiği bir organizasyondur. Feodal mülklerini koruma arzusunun teşvik ettiği Arnavut soyluları birbirleriyle aralarındaki anlaşmazlıklardan bağımsız olarak, Türklere karşı savaşta birleşmeye karar verdiler. Leş Arnavut Ligi sadece Türklere karşı mücadele etmek amacıyla kurulmuş askerî ve siyasî bir tür asiller ittifakıydı. Her asil kendi bölgesini koruyor ve kendi bölgesinde otonom bir yetkiye sahipti. İskender Bey de kendi bölgesini elinde tuttu. Lig'in başkanı olarak o sadece *primus inter pares* idi. Diğer asillerin işlerine müdahale etme hakkı yoktu. Bütün kısıtlılıklarına rağmen *Arnavut Ligi*, Türk düşmana karşı ortak bir savaş zemini oluşturduğu için ileri bir adım kabul edilir³⁹.

Osmanlı'nın asi ilan ettiği İskender Bey, Svetigrad (Kocacık) Hisarı'nı geri almak için görevlendirilen Evrenosoğlu İsa Bey'e karşı ilk başarısını kazandı⁴⁰. İskender Bey, akrabalık bağlarının bulunduğu aileleri etrafına topladı. Bu durum diğer Arnavut beyleri ya Venedik'e ya da Osmanlı'ya bağlı hareket ettiler. Hatta İskender Bey'e karşı yapılan her Osmanlı harekâtında pek çok Arnavut beyi Osmanlı saflarında yer aldılar⁴¹. İskender Bey'in başlattığı isyan, özellikle Kuzey Arnavutluk'un kuzeyinde taraftar buldu. Hiçbir zaman bütün Arnavutluk'a hâkim olamadı. 2000-3000 kişilik kuvvetleri dışında, 8-10.000 kişilik bir destek toplayabildi. Gerilla taktikleriyle hareket eden İskender Bey, özellikle dağlık bölgelerde tutunuyordu. Osmanlı'ya karşı en büyük avantajı da buydu. Dağlık Arnavutluk'u çok iyi tanıyordu ve burada nasıl hareket edilmesi gerektiğine hakimdi. Topladığı vergiler dışında ordusunu kendisine destek veren Papa ile Napoli ve Venedik gibi devletler finanse ediyordu⁴².

³⁸ İnalçık, "İskender Bey", s.561; Tursun Bey, *Târîh-i Ebü'l-Feth*, (Haz: Mertol Tulum), İstanbul 1977, s. 143; Hasa, a.g.t., s.78-79.

³⁹ Frasherî, a.g.e., s. 70-71.

⁴⁰ Neşri, a.g.e., s. 625; İnalçık, "İskender Bey", s.561.

⁴¹ İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.169.

⁴² İnalçık, "İskender Bey", s.561; İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.169; Hasa, a.g.t., s.76.

İskender Bey'in Osmanlı'ya karşı verdiği yaklaşık 25 yıllık mücadele, çeşitli aşamalara ayrılmıştı. İlk aşama, II. Murad'ın 1448 yılına kadar İskender'i rahat bıraktığı dönemdir. Bu dönemde Dagno Arnavut beyinin öldürülüp şehrinin Venedikliler tarafından işgaline tepki gösterdi. Bundan dolayı 1447 yılında Dagno'yu kuşattı ve üstelik mahalli Osmanlı beylerinden de destek aldı. Ancak 4 Ekim 1448 yılında Venediklilerle anlaşarak Dagno üzerindeki taleplerinden vazgeçti⁴³.

İskender Beğ'in mücadelesinin ikinci aşaması 1448 yılının yaz aylarında gerçekleşti. II. Murad ordusuyla beraber Arnavutluk'a geldi ve kısa sürede Kocacık Hisarı'nı aldı. Bu hisarının alınması, Osmanlı'ya Kuzey Arnavut yolunu açıyordu. Padişah Akçahisar'ı kuşatırken Macar Kralı Hunyadi'nin büyük bir orduyla ilerlediği haberini aldı ve kuşatmadan vazgeçerek Sofya'ya yöneldi. İskender Bey ve Mois Dibra'nın 1449 yılında Kocacık'ı geri alma girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı. Bir yıl sonra II. Murad tekrar Arnavutluk'a geldi ve Akçahisar'ı kuşattı; Osmanlı kaleyi toplarla dövmeye başlayınca İskender Bey de kalenin savunmasını Urana'ya bırakarak Osmanlı ordusunu dışarıdan yaptığı çete savaşlarıyla yıpratmaya çalıştı. Kalenin düşmesinden sonra Venediklilerle yeniden anlaşmak zorunda kaldı. Hatta Kroya'yı onlara vermeyi teklif etti. Fakat Osmanlı ile karşı karşıya gelmeyi istemeyen Venedik bu teklife sıcak bakmadı. Hunyadi'nin Balkanlar'a yeni bir seferinden endişe eden II. Murad ise dört buçuk aylık bir kuşatmadan sonra geri çekildi. Bu gelişme Hristiyan dünyasında büyük bir şok yarattı ve Papa V. Nicolas, İskender Bey'i kahraman olarak ilan etti. Tüm Hristiyan güçleri İskender Bey'e yardım için teşvik etti. Papa'nın bu çağrısı üzerine Napoli Kralı V. Alfonso, 1451 yılında İskender Bey ile anlaşarak onu kendisine bağladı. Napoli Krallığı'nın yardımına ihtiyaç duyan İskender Bey de Napoli kuvvetlerinin yardımıyla özgürleştirilen bütün topraklarda Alfonso'nun vasalı olmayı kabul etti. Bu durum pek çok Arnavut aileyi rahatsız etti. Dukagin ailesi Venediklilerle; Mois Dibra, Gjergj Balsha va hatta ve İskender'in yeğeni Hamza Osmanlı ile hareket etmeye başladı. Napoli askerleri Akçahisar'a yerleştiler⁴⁴.

⁴³ İncalcık, "İskender Bey", s.562.

⁴⁴ İncalcık, "İskender Bey", s.561-562; Tursun Bey, *Târîh-i Ebû'l-Feth*, (Haz: Mertol Tulum), İstanbul 1977, s. 143; Frasheri, a.g.e., s.76-77.

1451 yılında İskender Bey, Gjin Muzaka'nın aracılığı ile Venedik tarafında yer alan Arianiti ailesinden Gjergj Arianiti'nin 26 yaşındaki kızı Andronika (Donika) ile evlendi. Gjergj Arianiti'nin bir büyükannesi nedeniyle Bizans hanedan ailesi Komnenoslarla uzaktan akrabalığı vardı. Bu yüzden bazı kaynaklarda Gjergj Aranit Komneni adıyla da anılır⁴⁵. Bu izdivaç bir siyasi hamle idi ve Donika Skenderega adını alan İskender Bey daha da güçlenmiş oluyordu. Bu bazı kişilerin ona suikast düzenlemesine sebep oldu. Fakat başarılı olunamadı ve çiftin bu evlilikten Gjon adlı bir oğlu oldu⁴⁶.

İskender Bey'in Osmanlı'ya karşı verdiği mücadelenin bir sonraki aşamasında rakibi değişti. Tahta II. Mehmed geçmişti ve hükümdarlığının ilk dönemlerinde İskender Bey'i baskı altında tutmaya çalıştı. İstanbul kuşatması sırasında İbrahim Bey komutasındaki bir birliği, Arnavut ve Napoli kuvvetlerine karşı gönderdi. Ancak başarılı olunamadı. Bu dönemde İskender Bey'in verdiği mücadelenin en önemli olaylarından biri Berat (Arnavud Belgradı) kuşatmasıdır. İskender Bey'in 1455 yılında 1000 kişilik bir Napoli kuvvetinin yardımıyla başlattığı Berat kuşatması, Evrenosoğlu İsa Bey yönetimindeki Osmanlı ordusu tarafından bozguna uğratıldı. Alınan mağlubiyete rağmen Napoli Kralı, Arnavutluk'a yeni kuvvetler gönderdi. Papa'nın teşvikiyle Avrupa'daki çeşitli milletlerden maceracılar da İskender Bey'e destek vermek için orduya katıldı. Osmanlı için kuzeyde Macar ilerleyişi varken yeni bir Haçlı girişimi riskli olabilirdi. II. Fatih Sultan Mehmed'in emriyle İsa Bey 1457 yılında bir sefer düzenledi. İskender Bey'in kuvvetleri, Tümeniş dağı yanında Albulena'da Türk ordugahına bir baskın yaptı. Hamza'nın esir düştüğü bu başarı İtalya'da zafer çılgınlıklarıyla kutlandı. Papa İskender Bey'i *papalığın generali* ilan etti⁴⁷.

1458 yılında İskender Bey'in en önemli destekçisi, gücünü Balkanlar'a yayma ve Osmanlıları kontrol etmek için İskender Bey'in Türklere karşı isyanında ve Venedik ile olan çatışmalarında İskender

⁴⁵ Bkz. Kritovulos, *Kritovulos Tarihi (1451-1467)*, Çev: Ari Çokana, İstanbul 2020, 27. dn.

⁴⁶ Hasa, a.g.t., s.70; Jorga, a.g.e., s.390.

⁴⁷ İnalçık, "İskender Bey", s.562; Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, (Çev. Ruşen Sezer), İstanbul 2019, s. 35; Halil İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, İstanbul 2020, s.113.

Bey'i destekleyen Napoli Kralı V. Alfonso öldü ve Napoli Krallığı karıştı⁴⁸. Bu İskender Bey'in Osmanlı'ya karşı verdiği aşamanın son merhalesi sayılabilir. 1459 yılında Evrenosoğlu İsa Bey tekrar Arnavutluk üzerine geldi. Türk akıncılarının saldırısı karşısında İskender Bey, Papa'nın tüm itirazlarına rağmen tekrar Osmanlı'ya tabi olmak zorunda kaldı. Her yıl belli bir miktarda vergi ve seferlere katılma şartlarını kabul etti⁴⁹. İskender Bey, yeni Napoli kralı Ferdinand'ın vassalı olarak krala yardım için isyan edenlere karşı Napoli'ye gitti. Böylece anlaşma şartlarını bozmuş oluyordu. Bu nedenle Osmanlı Arnavutluk'a yeni akınlar tertip etti. 1462 yılında Arnavutluk'a dönmek zorunda kalan İskender Bey, 1463 baharında Fatih Sultan Mehmed'in ordusuyla beraber Arnavutluk'a hareket etmesi üzerine tekrar bir anlaşma yapmak zorunda kaldı. Bu anlaşma, Fatih Sultan Mehmed'in karar değiştirerek Bosna'ya doğru hareket etmesine neden oldu. Aynı yıl Osmanlı-Venedik savaşı başlayınca, İskender Bey Venediklilerden yana bir tutum takındı ve Akçahisar'a Venedik kuvvetlerinin yerleşmesine destek oldu. Bu Osmanlı için büyük bir tehditti. Ohri sancak beyi Balaban Paşa, derhal İskender Bey'e karşı taarruza geçti. Yaklaşık iki yıl süren bu çarpışmalarda kesin bir sonuç alınamadı. Bu işi sonlandırmak için Fatih Sultan Mehmed Arnavutluk'a geldi. Şiddetli akınlarda bulundu; dağlarda İskender Bey'i takip ettirdi. Akçahisar kuşatmasına katıldı. Padişah, bu kalenin çok sarp bir yerde olmasından dolayı kuşatmanın güçlüğünü anladı. Orta Arnavutluk'ta İl basan Kalesi'ni Arnavutluk'taki asileri baskı altında tutmak için inşa ettirdi⁵⁰. İskender Bey ise yardım almak için Roma'ya ve Napoli kralının yanına gitti. Maddi desteğin dışında önemli bir sonuç elde edemeden 1467 yılında Arnavutluk'a geri döndü. Akçahisar'ı kuşatan Osmanlı kuvvetlerine karşı akınlar düzenledi. İlbasan Kalesi'ni kuşattı⁵¹. Bu Fatih Sultan Mehmed'in büyük bir orduyla Arnavutluk'a girmesine sebep oldu. Osmanlı kuvvetleri önce İlbasan'ın güneyindeki Buzurşek Boğazı'nda kontrolü sağladılar. Akıncılar oradan sahile doğru ilerlediler. Venediklilerin elindeki limanlara taarruzlarda

⁴⁸ Christopher Wright, "Sea Power and the Evolution of Venetian Crusading", *Byzantium, Venice and the Medieval Adriatic, Spheres of Maritime Power and Influence*, c. 700-1453, (Ed. Magdalena Skoblar), Cambridge, New York 2021, s.343.

⁴⁹ Kritovulos, a.g.e., s. 164; İnalçık, "İskender Bey", s.562.

⁵⁰ İnalçık, "İskender Bey", s.562; Aşık Paşazade, a.g.e., s.251; Tursun Bey, a.g.e.,s. 142; Kritovulos, a.g.e., s. 234-236.

⁵¹ Kritovulos, a.g.e., s. 239-241; İnalçık, "İskender Bey", s.562.

bulundular. İskender Bey kaçıp Alessio (Leş) şehri ne sığınmıştı. Padişah Draç'a (Durazzo) ilerlerken Mahmud Paşa, Matia ve Boyana ırmaklarını aşarak Skutari (İşkodra, İskenderiye) şehrini yağmalayıp ateşe verdi. Ardından padişah Akçahisar'ı kuşattı. Fakat sarp kale bu defa da alınamadı ve şehrin muhasarasına devam için bir miktar kuvvet bırakıldı. Her tarafta kalelere kuvvetli garnizonlar yerleştirildi. Bir Venedik kalesi olan Leş'te bulunan İskender Bey 17 Ocak 1468'de burada öldü. Ölümünden sonra Osmanlılar, İskender Bey'in mirası üzerinde hak iddia eden Venedikliler'i Arnavutluk'tan çıkardılar. Kruya kalesi de ancak Haziran 1478'de Osmanlı güçlerinin eline geçecektir⁵².

İskender Bey, bu zor ve yıpratıcı hayatının verdiği yorgunlukla Lezha şehrine gitti ve bir süre sonra yakalandığı bir hastalıktan hayatını kaybetti. Ardından oğlu ve eşi Donika, Napoli İmparatorluğuna gitmek zorunda kaldılar⁵³. İskender Bey'in ölümünden sonra Arnavutluk'ta Arnavutların Türklere karşı direnişine liderlik edecek bir lider kalmadığı anlaşıldı. İskender Bey'in oğlu Gjon Kastrioti henüz 14 yaşındaydı ve dolayısıyla babasının yerini almak için çok gençti. Hatta o annesiyle birlikte ülkeyi terk ederek Napoli'ye gitti. Çok sayıda feodal şef zafer umutlarını yitirerek ya topraklarından vazgeçtiler ya da Türklerin tarafına geçtiler. Türk boyunduruğundan kaçmak isteyen çiftçi ve diğer halktan da anayurtlarından kitlesel olarak göç ettiler⁵⁴. Bu göçle birlikte sadece insanların ve emtianın değil fikir ve inançların da hatırdada tutulmalıdır. İskender Bey'e dair fikir ve inanışlar da bu konuda muhtemelen başı çekiyor olmalıdır. İskender Bey ise zamanında büyük bir yankı uyandırdığı gibi ölümünden sonra da şöhreti ve başarıları çoğunlukla ağızdan ağıza yayılacak, hatta büyütülecek, abartılacak ve efsaneleştirilecektir. Nihayet *Avrupa'nın göğsündeki çelik zırh* imajı ona atfedilecektir⁵⁵.

Genel anlamda İskender Bey isyanının, Osmanlı'nın Balkanlarda kurmaya çalıştığı merkezi otoriteye karşı yerel Arnavut ailelerinin

⁵² Hasa, a.g.t., s.70.

⁵³ Hasa, a.g.t., s.70.

⁵⁴ Frasher, a.g.e., s. 70-71.

⁵⁵ Edlira Dhima, Ismail Qemal, "Skanderbeg, An Emblem in World Literature", *European Scientific Journal*, 9/2 (2013), s. 165.

direnişini yansıttığı söylenebilir⁵⁶. İskender Bey'in Osmanlı'ya karşı isyanı, Osmanlı'nın Balkanlar'daki hakimiyetini engelleyen önemli gelişmelerinden biridir. İskender Bey isyanı, ilk başta Osmanlı Devleti'nin Papalık ve Hristiyan güçlerinin desteğini arkasına alan Macarlarla mücadelesini sekteye uğrattı. Özellikle Osmanlı kuvvetlerinin sol kanadının savaşma kabiliyetini zedeledi⁵⁷. İsyân devam ettiği süre boyunca Osmanlı'nın Arnavutluk'taki hakimiyeti, sol cenahtan Batı özellikle İtalya müdahalesine kapı açtı. Hem II. Murad hem de Fatih Sultan Mehmed gerçekleştirdikleri seferlerle bu açığı kapatmaya çalıştı. Bu sahada Osmanlılar karşısında daima başarısız olan Batı, İskender Bey'in büyük küçük bütün başarılarını zafer olarak kabul etti. Tüm bu gelişmelerden sonra da Osmanlı Devleti bu tip asilerle mücadeleye devam edecek ancak hiçbiri İskender Bey kadar tanınmayacak ve Batı'yı da heyecanlandırmayacaktı. İskender Bey isyanı boyunca Osmanlı'ya karşı İskender Bey'e destek veren Rönesans İtalya'sı, Arnavutluk'taki hakimiyeti sağlayan Osmanlıların ilk hedefi olacaktır⁵⁸. İtalya devletlerinin Osmanlı'ya karşı bu tutumları sadece siyasi, askeri ve ticari sahalarda değil edebiyat gibi alanları kapsayan sosyal hayata da yansımaları şaşırtıcı olmasa gerektir.

Margherita Sarrochi'nin Hayatı ve Yaşadığı Çevre

Edebi eserleri ve kültürel faaliyetleri nedeniyle çağdaşları tarafından yüceltilen ve takdir edilen müthiş bir karaktere ve geniş bilgiye sahip bir kadın olarak nitelenen⁵⁹ Margherita Sarrochi'nin ailesi ve hayatının ilk yılları hakkında çok az bilgi mevcuttur. 1560 civarında Napoli'de, Castellamare di Stabia yakınlarındaki küçük bir kasaba olan Gragnano'da, orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Henüz küçük yaşta iken babası Giovanni Sarrocchi'nin ölümü üzerine Karşı Reform teolojisi âlimi Guglielmo Sirleto'nun himayesine girdi. Guglielmo

---

⁵⁶ İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.154.

⁵⁷ İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.153.

⁵⁸ İnalçık, "İskender Bey İsyanının Menşei", s.169.

⁵⁹ Sandra Plastina, "Letters on Natural Philosophy and New Science: Camilla Erculiani (Padua 1584) and Margherita Sarrocchi (Rome 1612)", *Women, Philosophy and Science, Italy and Early Modern Europe*, (Ed. Sabrina Ebbesmeyer, Gianni Paganini, Springer), 2020, s. 66.

Sirleto onun eğitimini önemsemi⁶⁰. Daha sonra kardinal olacak olan Sirleto, Margherita Sarrocchi'nin eğitimi için onu yanında Roma'ya getirdi ve Margherita Sarrocchi, Roma'nın prestijli bir kurumu olan Trastevere'deki Santa Cecilia'nın Benedictine rahibeleri Manastırı'na girdi⁶¹. Varlıklı ve aristokrat ailelerinin aylık ücret ödeyerek kızlarını yerleştirdikleri bu kurum, onun hayatının şekillenmesinde önemliydi. Sarrocchi'nin önde gelen Orsini ve Colonna aileleriyle olan bağları muhtemelen Santa Cecilia Manastırı'ndan geliyordu⁶².

On yedinci yüzyılın ilk yıllarında, Margherita Sarrocchi'nin Roma'sı, özgür düşünenlerin Kilise adamlarıyla bir arada yaşadığı ve sosyal hareketliliğin diğer birçok İtalyan kentinden daha akıcı olduğu canlı, genellikle çekişmeli bir kültür merkeziydi. Entelektüel alışveriş çeşitlendi ve geleneksel görüşleri yeni bakış açılarıyla birleştirdi: Akademilerde, salonlarda ve mektup alışverişinde, simya, astroloji ve doğal büyü tartışmalarının yanı sıra en son bilimsel keşifler üzerine tartışmalar ortaya çıktı⁶³. Margherita Sarrocchi'nin bu entelektüel camiada belirli bir mevki elde edebilmesinde, konutları devrin önde gelen sanatçı ve yazarları için adeta bir buluşma noktası haline gelen aristokratlarla⁶⁴ temasları fayda sağlamış olmalıdır. Bu fayda onun entelektüel gelişimi ve kendisini gösterebilmesi için gerekli ortamın teminidir. Bununla birlikte küçük yaşlardan itibaren bir dahi olarak övülen⁶⁵ Margherita Sarrocchi, ilk şiirini henüz 15 yaşında yayınladı. Güçlü bir kardinalin koruması altındaki bilgili bir kadın olarak statüsü, onu benimsediği şehir olan Roma'da değerli bir müttefik yaptı: Roma bilim akademileri ve Kilise hiyerarşisiyle bağları olan Margherita Sarrocchi, yalnızca bir şair değil, aynı zamanda bir kültürel aracıydı. İyi bağlantıları sahip bir entelektüel olan Margherita Sarrocchi, edebi ve bilimsel görüşler ve

⁶⁰ Rinaldina Russell, "Introduction" Margherita Sarrocchi, *Scanderbeiede, The Heroic Deeds of George Scanderbeg, King of Epirus*, (İngilizceye çeviren ve editör: Rinaldina Russell), Chicago, Londra 2001, s.4.

⁶¹ Plastina, a.g.m., s. 66.

⁶² Plastina, a.g.m., s. 66

⁶³ Meredith K. Ray, *Margherita Sarrocchi's Letters to Galileo, Astronomy, Astrology, and Poetics in Seventeenth-Century Italy*, Palgrave Macmillan, 2016, s. 3.

⁶⁴ Russell, a.g.m., s.8.

⁶⁵ Russell, a.g.m., s.9.

tartışmalar hakkında yeni bilgiler topladı, onları doğruladı ve yaydı⁶⁶. Margherita Sarrocchi, entelektüel toplumunun dokusuna derinden entegre olmuştu.

Onun retorik, şiir, Yunan edebiyatı, geometri, felsefe ve teoloji gibi çeşitli tüm disiplinleri okuduğu ve hepsinde mükemmel bir öğrenci olup herkesin hayranlığını uyandırdığı kaydedilmiştir. Manastırlarda verilen eğitimin dışına çıkan konularda yetişmesine bakılırsa Margherita Sarrocchi'nin eğitiminin Santa Cecilia Manastırı dışında tamamlandığı ifade edilebilir. Margherita, devrin önde gelen âlimlerinden Rinaldo Corso ile çalıştı, Tasso ile yazıştı, matematikçi Luca Valerio'nun öğrencisi oldu. Margherita Sarrocchi, aldığı övgülerin de gösterdiği gibi, yalnızca şiirsel araştırmalardaki değil, aynı zamanda felsefe ve matematik bilimlerindeki bilgisi nedeniyle de itibar, saygı ve güçlü bir koruma elde etmişti⁶⁷. Temmuz 1611'den Haziran 1612'ye kadar Galileo ile mektuplaştı⁶⁸. Devrin seçkin entelektüellerinden olan Margherita Sarrocchi, Galileo'nun Jüpiter'in uydularına ilişkin keşfinin en aktif destekçilerindendi. Bilimsel yazılarının çoğu kaybolmuş olsa da çağdaşları oybirliğiyle onun doğa felsefesi arenasındaki benzersiz mükemmelliğine işaret ediyor⁶⁹.

Bu dönemde kızlar manastırlara yaklaşık yedi yaşında giriyor ve yirmi beş yaşına kadar orada kalıyorlardı. Daha sonra ya yemin etmek veya evlenmek için manastırı terk etmek zorundaydılar. Margherita Sarrocchi evlenmeyi seçti ve muhtemelen 1580'de Carlo Biraga ile evlendi; Sarrocchi'nin hayatında önemli bir rol oynamaması dışında kocası hakkında hiçbir şey bilinmiyor⁷⁰. Evlilik nedeniyle Margherita Sarrocchi Biraga adını aldı. Onun en öne çıkan ilişkisi ve entelektüel bağı, öğretmeni matematikçi Luca Valerio (1553-1618) ile olan arkadaşlığıydı. On yedinci yüzyıldan kalma bir biyografi yazarına göre Valerio, Margherita Sarrocchi'nin *daimi dostu* idi ve bir süre onunla aynı evi

⁶⁶ Meredith K. Ray, *Daughters of Alchemy, Women and Scientific Culture in Early Modern Italy*, Cambridge, Massachusetts, Londra 2015, s. 107

⁶⁷ Plastina, a.g.m.,s. 67.

⁶⁸ Ray, *Margherita Sarrocchi's Letters* s. 2.

⁶⁹ Ray, *Daughters of Alchemy*, s. 107, 112.

⁷⁰ Plastina, a.g.m., s. 66.

paylaştı. İki düzenli olarak en son bilimsel keşifleri birlikte okur ve tartışırlardı⁷¹.

Margherita Sarrocchi, zamanında bir ünlüydü ve bugün erken modern kadın yazarların tarihinde, ulaştığı yeterlilik seviyesi ve kişisel erdemlerinin Roma edebi ve sosyal çevrelerinde hareket etmesine izin verdiği kolaylık nedeniyle bir istisna olmaya devam ediyor. Onu yakından gözlemleyebilen birçok önde gelen erkek, bilgisinin boyutuna, şiirsel yeteneğinin kalitesine ve edebiyatçıların buluşmalarında ve akademisyenlerin toplantılarında gösterdiği uzmanlık karşısında şaşkınlığını gizleyemedi⁷². Elbette o, bulunduğu camiadaki tek kadın değildi. Bilgi toplulukları yalnızca çıkarları açısından değil, üyelikleri açısından da çeşitlilik gösteriyordu; birçok durumda bu, kadınların katılımını da içeriyordu. Roma’da ve İtalya’nın her yerinde bilgili kadınlar, çeşitli düzeylerde akademik hayata katılarak, tıpkı erkekler gibi, günün önemli entelektüel tartışmalarında yer aldılar⁷³.

On beşinci yüzyılın ortalarından on sekizinci yüzyılın ortalarına kadar Katolik ve ardından Protestan Avrupa’da eğitilmiş seçkin kesim entelektüel bir canlanma yaşadı. Özellikle 16. yüzyıl başlarında Hıristiyan inancına ve uygulamasına ilişkin popüler yanlış anlamalara itirazlar, bu canlanmayı teşvik etti. Batı Avrupa’nın dini bölünmesinden ve dinde ulusal birlik üzerindeki siyasi ısrardan önce bile, eğitimlilerin daha az eğitimlilere yeni yöntemler empoze etme arzusu ortaya çıktı. Bu elitist meşguliyet, kronolojik olarak, Türk İslam’ının gücünün özellikle ivedilikle on beşinci yüzyılın ortalarından itibaren Batı Hıristiyan âlemine yönelttiği dış tehditle aynı zamana denk geldi. Bu yakın tehdide karşı Doğu ve Batı Hıristiyan âleminin birliğini yeniden tesis etme girişimi gündeme geldi⁷⁴. Roma Kilisesi’nin Avrupa’ya birlik getirme çabaları ve pax-christiana’nın restorasyonu 1453’ten sonra büyük bir önem kazanmıştı. Karşı-Reformasyonun ideolojik kolu, dikkatleri Avrupa’da sürmekte olan dini ve siyasi bölünmelerden ve savaşlardan başka yöne çevirmek için *Türk’e karşı savaşı* mükemmel bir fırsat olarak

⁷¹ Ray, a.g.e., s.133.

⁷² Russell, a.g.m., s. 2.

⁷³ Ray, *Margherita Sarrocchi’s Letters*, s. 4.

⁷⁴ Anthony D. Wright, *The Counter-Reformation, Catholic Europe and the Non-Christian World*, Routledge, Londra, New York 2005, s. 34.

değerlendirdi. İşin garibi, aynı Roma Kilisesi, kâfir Türkler kadar, sapkın Protestanları da olası bir *haçlı seferinin* hedefi olarak görüyordu. Bu şekilde, Roma Katolik Kilisesi'nin azalan önemi, artık yalnızca Ana Kilise tarafından yönetilmeyen bir Avrupa'da kontrolü yeniden ele geçirme girişimi olarak onu geleneksel Türk düşmanından yararlanmaya zorladı⁷⁵.

Bu dönemde piskoposlar haçlı seferinin ve misyonun erdemlerini tartışırken, İslam ve Osmanlı tehdidi hakkında önemli sayıda metin ortaya çıktı. Onları kaleme alan ve aralarında din adamlarının da bulunduğu kişiler sorunun aciliyetinde hemfikirdi, ancak çözüm reçetelerinde farklılıklar olabiliyordu. Bu konulardaki görüşleri, papalık ayrılığına son vermeye ve Katolik Kilisesi ile çeşitli doğu kiliselerini uzlaştırmaya çalışarak Hıristiyan âleminin birliği için çabalayan konseyler sırasındaki meşguliyetleriyle renklendi; Osmanlı tehdidi karşısında Hıristiyan birliği her zamankinden daha çok gerekiyordu⁷⁶.

İstanbul'un fethinden sonra Türkler üzerine yapılan monografiler zaten önem kazanmıştı. İskender Bey ise ayrıca bir umut mesajı taşıyordu. Bu tarih yazınına göre Arnavut prensi George Scanderbeg, İtalya'daki Hıristiyan kardeşleri kendi aralarında kavga etmekle meşgulken, o, Türklerle karşı uzun soluklu bir mücadele vermişti⁷⁷.

Orta Çağ polemîği, Rönesans dönemi Avrupalıları için İslam hakkında mevcut olan tek bilgi kaynağıydı; papalık ve din adamları haçlı kararnameleleri ve vaazları aracılığıyla başka bir kanal sağladılar. Hümanistlere, siyasi ve entelektüel kaygılara fazla kapılmamak için Türklerin Hıristiyan inancına yönelik tehdidini sık sık hatırlattılar. Haçlı seferlerine liderlik etmede ve Rönesans'ta Müslüman güçlere karşı Batı politikasını şekillendirmede papalığın rolü son derece önemlidir. XV. yüzyılın ortalarından itibaren, XVI. yüzyılın sonuna kadar papaların çoğu haçlı seferi cephesinde değişen ölçülerde çaba sarf ettiler. Papa III.

---

⁷⁵ Mustafa Soykut, *Image of the "Turk" in Italy*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2001,148.

⁷⁶ John Tolan, *Faces of Muhammad, Wester Perceptions of the Prophet of Islam from the Middle Ages to Today*, Princeton, Oxford 2019, s. 86.

⁷⁷ Eric Cochrane, *Historians and Historiography in the Italian Renaissance*, Chicago ve Londra 1981, s. 333.

Callixtus'un İskender Bey'e yardımı da bu çabalar arasında değerlendirilebilir⁷⁸.

1500'lerin ortalarında, Venedik'in Doğu'ya yaptığı hacı ticareti büyük ölçüde çökmüştü. Osmanlıların hem Filistin'i hem de tüm Doğu Akdeniz'i fethi, Türkler ve Venedik arasında neredeyse sürekli bir savaş durumu yaratarak, Venedik gemileriyle Kutsal Topraklara seyahati en cesur şövalyeler ve en dindar rahipler için bile çok riskli hale getirdi. Aynı zamanda, bir zamanlar en hevesli hacılar arasında yer alan İngilizler ve Almanlar, Protestanlığı ve onun yeni dini ifade biçimlerini benimserken, bu tür kutsal yolculukları büyük ölçüde terk ettiler. Roma, hac geleneğini sürdürenler için uygun bir destinasyon olarak Kutsal Toprakların yerini almaya başladı. Coğrafi keşiflerin başlattığı küresel ticaret yollarındaki kaymayla marjinalize edilen Venedikliler, sonunda Yafa'ya düzenli kadırga seferlerini durdurmak zorunda kaldılar⁷⁹.

XVI. yüzyıl ortalarına gelindiğinde, Karşı Reform, dini pratiğe paralel olarak sanatta bir ortodokslik kurma çabasına girişmişti. Duyarlılıktaki bu değişimleri pekiştiren Aristotelesçi canlanma, yirmi yıl içinde, şövalye destanının çokluğunun aksine, klasik destan anlayışına yeni bir bakış açısı getirmişti. Son olarak, 1559'da Avrupa, Kuzey Afrika'dan vuran ve Akdeniz kıyılarında küstahça hareket eden Türk gemilerinin filolarına uzun zamandır alışmıştı. 1540'larda Avrupa, imparatorluk İspanya'sına ile mücadelelerinde Fransızların Türklerle skandal bir gizli anlaşmasına tanık olmuştu. Bu şartlar Haçlı seferi kavramı edebi bir tema olarak önem kazanmıştı⁸⁰.

Torquato Tasso, 15.728 dizeden oluşan *Gerusalemme liberta* şiirini 1575'te tamamladı ve 1581'de yayınladı⁸¹. Eser, I. Haçlı Seferi'nde Kudüs'ün zaptını konu alıyordu. Bazı olaylar ve kişiler tarihsel açıdan gerçek olmakla beraber, Tasso'nun hayal gücü ve dini tutumu çoğu

⁷⁸ Nancy Bisaha, *Creating East and West, Renaissance Humanists and the Ottoman Turks*, Philadelphia 2004, s. 140.

⁷⁹ Robert C. Davis, "Pilgrim Tourism in Late Medieval Venice," *Beyond Florence: Paula Findlen, Michelle M. Fontaine*, (Ed: Duane J. Osheim), Standford California 2003, s. 131.

⁸⁰ Peter Marinelli, "Narrative Poetry", *The Cambridge History of Italian Literature*, Ed. Peter Brand, Lino Pertile, Cambridge, New York 2004, s. 244.

⁸¹ Tasso ve eseri hakkında bilgi için bkz. Barış Yücesan, Oğuz Koran, "Aşk ve Savaşın Destanı: Torquato Tasso'nun Kurtarılmış Kudüs'ü," *Dünden Bugüne Dünya Destanları*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2019, ss. 459-469.

bölümde öne çıkıyordu. Tasso, savaşta korkak olarak nitelediği Müslümanları, şövalyelik ideallerinin tersine, hain ve hilekar olarak betimliyordu⁸². Arkadaşı Orazio Capponi'ye yazdığı bir mektupta Tasso, tarihsel malzemesini şiirinde nasıl kullandığını açıklamış ve

ilk üç kantoda tarihi, yalnızca olayların genel hatlarıyla değil, her koşulda, değiştirmeden veya eklemekten takip ediyorum. Clorinda ve Erminia ile ilgili birkaç ekleme dışında her şeyi. Sonra, gerçeğin bu temelini attıktan sonra, [4. kantodan itibaren] doğruyu uydurulmuş ama makul olanla karıştırmaya başlıyorum

diye yazarak şiirinin uydurma bilgilere dayandığını ifade etmiştir. Tasso'nun bir amacı, kendi zamanında *zalim Trakyalı'ya* yani Türklere karşı yeniden haçlı gayretlerini teşvik etmektir. Genişleyen Türk imparatorluğu, Batı Avrupa, özellikle de kıyıları her zaman yağmacı Türk gemilerinin saldırılarına karşı savunmasız olan İtalya için bir tehdit oluşturuyordu. Eserinde Haçlı seferini kendi zamanının kaygılarıyla ilişkilendirmelerini okurlarından bekleyen Tasso'nun konu seçimi bu bakımdan tesadüfi değildir⁸³.

Margherita Sarrocchi'nin Tasso ile mektuplaştığına yukarıda değinilmişti. Aralarındaki yazışmalar onun Tasso'ya hayranlık duyduğunu düşündürmektedir. Margherita Sarrocchi, belki de bu hayranlığın etkisiyle, onun bu eserini model olarak aldığı meşhur şiirini kaleme aldı: *Scanderbeide*.

Scanderbeide Üzerine

Margherita Sarrocchi, erken yaşlarından itibaren şiir ile yakından ilgiliydi. *Şair Musaeus*'un bir eseri olan *Kahraman ve Leander'in Aşkları'nın* destansı dizelerini Yunancadan İtalyan yerel diline çevirmiş ve *Giovanni della Casa*'nın şiirini yorumlamıştı. Bununla birlikte, her zaman adıyla ilişkilendirilen eser, ilk kez 1606'da yayınlanan İskender Bey hakkındaki kahramanlık şiiri *Scanderbeide*'dir. Sarrocchi bu eser için çok çaba harcamıştı⁸⁴.

⁸² John Donnelly, "The Moslem Enemy in Renaissance Epic: Ariosto, Tasso and Camoens," *Yale Italian Studies*, 1/1 (1977), s. 162-163, 165.

⁸³ Mark Davie, "Introduction", *The Liberation of Jerusalem (Gerusalemme liberata)*, Torquato Tasso, (Çev. Max Wickert), Oxford, New York 2009, s. viii.

⁸⁴ Plastina, a.g.m., s. 67.

Eser, İskender Bey'in 1443'ten 1468'e kadar Osmanlılara karşı mücadelesini konu alan bir şiir olup bir kadının kaleme aldığı ilk tarihi kahramanlık destanı kabul edilir. Margherita Sarrocchi'nin daha çok erkeklerin ilgi alanı gibi görünen bir konuyu ele aldığı eser, 1606'da kısmen bir taslakta yer aldı, onun ölümünden sonra 1623'te de tam haliyle yayınlandı⁸⁵.

Margherita Sarrocchi'nin şiirini Balkan bağlamına yerleştirme kararı, Türk yayılcılığının devam eden tehdidine ilişkin tarihsel kaygıları yansıtmaktadır: Macaristan'da Hıristiyanları Türklerle karşı karşıya getiren savaş, Scanderbeide'nin yazıldığı 1593'ten 1606'ya kadar sürdü. Bu nedenle, Scanderbeide'de sunulan Arnavutlar ve İtalyanlar arasındaki siyasi ortaklıklar ve ittifakları çözmek için İtalya ve Avrupalı müttefiklerin müdahalesini ve işbirliğini gerektiren gerçek bir çatışmayı yansıtmaktadır. Margherita Sarrocchi'nin şiiri, tek bir tema, kahramanın din değiştirmesinin merkeziliği ve ilahi bir Hıristiyan planının zaferi etrafında düzenlenmesiyle birçok açıdan Tasso'nun *Gerusalemme liberata'sının* modeline benzemektedir⁸⁶. Ancak bazı bakımlardan ikisinin yaklaşımları arasında keskin farklılıklar da söz konusu edilebilir.

Hristiyan Avrupa'nın Osmanlı tecavüzüne karşı nihayetinde nafile mücadelesini daha iyimser ve kendini beğenmiş bir şekilde yeniden çerçevelemeye çalışan ideolojik yüklü edebiyat seli, Hristiyanlar ile kafirler arasındaki çatışmaları, iyilik ve kötülük güçleri arasındaki ilkel çatışmalar biçiminde sunuyordu. Tasso'nun *Liberata'sı*, bu ahlaki-dini yapılanma biçimi için güçlü bir model sunarak, *putperest* tarafın ilk başarılarını şeytanın entrikalarına ve haçlıların talihlerinin yükselişini Tanrı'nın kararlaştırdığı *yeni bir düzene* bağladı⁸⁷. *Liberata* gibi Haçlı destanlarının öngördüğü nispeten basit işgal senaryosunun aksine, Sarrocchi'nin Balkan savaşı tasviri doğası gereği daha karmaşık ve içseldir. Hristiyan kökenli olmasına rağmen, İskender Bey'in padişahın sarayında yetiştirildiği bilinmektedir. Böyle göreceli bir ortamda iyi Hıristiyanlar ile korkunç *putperestler* arasında kökten farklılıklar çizmek zordur ve Margarita Sarrocchi aslında ahlaki erdemi oldukça eşit bir

⁸⁵ Russell, a.g.m., s. 1

⁸⁶ Ray, *Daughters of Alchemy*, s. 136-137.

⁸⁷ Virginia Cox, *The Prodigious Muse, Women's Writing in Counter-Reformation Italy*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2011, s. 170.

şekilde dağıtır. Eserde din değiştiren insanlara, bir Müslümanla evli bir Hristiyan kadına, onurlu ve insancıl olarak betimlenen Osmanlı askerlerine, İskender Bey'e ihanet eden kötü bir Hristiyan'a rastlanabilir⁸⁸.

Bu çalışmada kullanılan Scanderbeiede, 1623 yılında neşredilen tam edisyonun Rinaldina Russell tarafından yapılan İngilizce tercümesidir. Russell, Margherita Sarrocchi'nin orijinal yirmi üç kantosunu on sekize indirerek şiirin kısmî bir baskısını bir giriş ve notlarla yayınlamıştır⁸⁹. Nesir çevirisinin orijinal metni hem gerçek hem de bağlamsal olarak mümkün olduğunca tam olarak anlaşılır kıldığını⁹⁰ kaydeden Russell, Sarrocchi'nin şiirini nesir olarak İngilizceye aktarmayı tercih etmiştir. Mevcut çalışma edebiyat merkezli bir bakış açısına sahip olmadığı için bu tasarruf konuyu değerlendirmemize bir kısıtlılık getirmez.

Eserin ana karakteri elbette İskender Bey'dir. Margherita Sarrocchi'nin bu seçimi o dönem için eşsiz değildir. Osmanlı ilerlemesi devam ederken İtalya kendi içinde bölünmüştü. İskender Bey'in Arnavutluk'taki direnişinin Türk hakimiyetine yenik düştüğünü çok az kişi fark etmişti. Üstelik bunun İtalya için oluşturduğu yakın tehlikenin farkında olanların sayısı çok daha azdı⁹¹. Ancak bu durum uzun sürmedi. İskender Bey, çok geçmeden kroniklerin ve tarihlerin sayfalarında tanıdık bir figür oldu. Ölümünden kısa bir süre sonra isimsiz bir *Scanderbegi Historia* yayınlandı ve sonraki yüzyılın başlarında, Marin Barleti'nin *Historia'sı* çıktı. Marin Barleti'nin eseri neredeyse hemen pek çok dile çevrildi⁹². Başarıları tüm Avrupa dillerinde anlatılırken, İskender

⁸⁸ Cox, a.g.e., s. 171. Belirtelim ki, Gerusalemme Liberta'nın da siyasal düzlemde bir Hristiyan propagandası metni olmakla birlikte, eserde inançsızlarla ortak bir insanlık arayışının yine de mevcudiyetini Ricci öne sürmüştür. "O düşmanlar, haz ilkesine, denetim altına alınmamış duygular ilkesine tabidirler." Giovanni Ricci, *Türk Saplantısı, Yeniçağ Avrupası'nda Korku, Nefret ve Sevgi*, (Çev. Kemal Atakay), İstanbul 2005, s. 78.

⁸⁹ Russell, a.g.m., s. 59.

⁹⁰ Russell, a.g.m., s. 60.

⁹¹ A. K. Brackob, *Scanderbeg, A History of George Castriota and the Albanian Resistance to Islamic Expansion in Fifteenth Century Europe*, Vita Histria, Las Vegas, Oxford, Palm Beach 2018, s. 137.

⁹² B. B. Ashcom, "Notes on the Development of the Scanderbeg Theme", *Comparative Literature*, 5/1 (1953), s. 19. Bu tür eserlerin İskender Bey isyanının gerçek mahiyetini anlamayı engellediği İnalçık tarafından ifade edilmiştir. İnalçık, "İskender Bey İsyasının Menşei", s.153.

Bey'in tarihten edebiyata adım atması uzun sürmedi. Yaşam öyküsü, epik şiir için bir tema oluşturacak kadar kahramanca idi. Bazı tarih dışı duygusal birikimle, roman ve dramada rol oynamaya da hazırды. Barleti'nin kitabı on altıncı yüzyılın ilk çeyreğinde Roma'da basıldı. Bundan sonra yüzyılın son çeyreğinde Scaramelli'nin şiirleri Carmagnola'da yayımlandı ve hemen ardından da Margherita Sarrochi'nin Scanderbeide'si geldi⁹³.

İskender Bey giderek, İslam'ın karanlık egzotik ama özünde barbar olarak algılanan dünyasına karşı, özel bir Avrupa kimliğini tasvir etmeye çalışanlar tarafından neredeyse bir kültürel ikon statüsüne yükseltildi. Ona atfedilen imaj, kolektif kendini tanımlama sürecinde hayati bir öneme sahipti ama onun hayatında kahramanın sahip olduğu destansı ihtişamdı daha fazlası vardı. Kendi dönemindeki pek çok Hıristiyan için önemi, onun Osmanlılar tarafından eğitilmiş, İslam'ı öğrenmiş olması hem Hıristiyan hem de Müslüman dünyalarına aşina olması gerçeğinde yatıyordu. Bu koşullar altında o, bilinçli olarak birincisini ikincisine tercih etmişti. İskender Bey, Hıristiyanlığın rakibine üstünlüğünü onaylama konusunda benzersiz bir niteliğe sahipti⁹⁴. Doğrudan ya da dolaylı olarak İskender Bey'e atıfta bulunan çok sayıda eser, onun bir kahraman olarak imajını ortaya koymaktadır. 16. yüzyılda onunla ilgili çok sayıda kurmaca eser ortaya çıkmıştır⁹⁵ ve Margherita Sarrochi'nin eseri de bunlar arasında öne çıkar.

Scanderbeide'de Türkler

Eser İlham Perisi'ne Epir Kralı olarak nitelenen İskender Bey'in zalim Osmanlı'ya karşı mücadelesini anlatmasını söyleyerek başlar:

Söyle, Ey İlham Perisi [Muse], Epir kralının; Türk imparatoru İskit, Pers ve Arap ordularını ona karşı savaşmak için Croia'ya götürdüğünde ne kadar güçlü dayandığını ve ne kadar yiğitçe savaştığını anlat. Dağlar ve ovalar cesetlerle kaplı olduğunu: Birçok ruhun cennete, çoğunun da cehenneme

⁹³ Ashcom, a.g.m., s. 21.

⁹⁴ David Lucking, "Battling at the Name of Scanderbeg: The Literary Metamorphoses of George Castriot," *Studia Albanica*, 2 (2018), s. 122.

⁹⁵ Dhima, Qemal, a.g.e., s. 166.

gittiğini. Zalim Osmanlı ve onun birlikleri, göklerin şefkatle gülümsediği kral tarafından katledildiler⁹⁶.

İskender'in tarihsel kişiliğinin Osmanlı tarafında yer aldığı, hatta doğrudan Osmanlılar tarafından yetiştirildiği için Müslüman-Hristiyan karşıtlığı kurmada son derece önemli görüldüğü yukarıda kaydedilmişti. İskender Bey, Osmanlı hizmetinde bulunduğu sırada dahi adeta Orta Çağ'ın şövalyelik ideallerini bir vasıf olarak üzerinde taşıyor halde tasvir edilir. Bu, daha eserin başlarında, Sultan'ın onu gönderdiği Belgrad kuşatmasında açığa çıkar.

İskender, Belgrad surlarının önündeydi. Artık Trakya'nın tiranı olan Murad, onu orada kamp kurmaya gönderdiğinde yıl daha döngüsünü yeni tamamlamış ve sona ermişti; çünkü bu kadar çok muharebeyi kaybettikten ve savaşta çok bilgili ve uzman olarak el üstünde tutulan diğer tüm komutanları şehri ele geçirme girişiminde başarısız olduktan sonra, son kaynaklarını kullanmak istedi.

Ne eski zamanlarda ne de modern zamanda, ne bir askerin ne bir komutanın dengi olduğu İskender, kısa zaman zarfında o denli askerî beceri sergiledi ki, kuşatılmışların bütün çabaları boşa çıktı. Nihayet beyin, kalp ya da kas gücüyle denedikleri her şeyin boşa çıkacağını anladıklarında, canlarının ve mallarının güvenliğine garanti verilmesi şartıyla İskender'e şehrin kontrolünü teklif ettiler.

Soylu atalarının asaletine sahip olan ama şanslarına sahip olmayan, bilge kadar kibar, yenilmez ve güçlü yüce kahraman, tekliflerini duyar duymaz savaşı durdurdu ve birçok insanı zamansız bir ölümden kurtarmak için durumu büyük efendiye bildiren mektuplar gönderdi.

Sultan, İskender'in istediği gibi, halkın ne canına ne malına zarar geleceğine söz verdi ama sözleri istekleriyle uyumlu değildi, asil kahraman ise onun samimiyetine inanıyordu. Kısa zaman sonra yeni bir arzu, acımasız zorbayı alışılğıgelenden daha kısa sürede sözünden dönmeye sevk edecekti. Ama şimdi haberci geri döndü ve Aranit'in teslim olmasının ardından İskender şehri ele geçirdi⁹⁷.

⁹⁶ Margherita Sarrocchi, *Scanderbeide, The Heroic Deeds of George Scanderbeg, King of Epirus*, (İngilizceye Çeviren ve editör: Rinaldina Russell), The University of Chicago Press, Chicago, Londra 2001, s. 75.

⁹⁷ Sarrocchi, a.g.e., s. 82.

Aranit, ya da Palinuro, tarihsel kişilik olarak Arnavutluk'ta Osmanlı hâkimiyetine karşı ilk önemli isyana kalkışan George Araniti'den mülhemdir. Osmanlıların uzlaşarak eskiden beri sahip oldukları topraklarda tımarlı olarak bıraktığı ailelerden Araniti'nin başında bulunan George Araniti, Venedik'in kışkırtmasıyla isyan etmiş, Evrenesoğlu İsa Bey tarafından bastırılarak itaat altına alınmıştır⁹⁸. Araniti aynı zamanda İskender Bey'in kayınpederi olacaktır⁹⁹. Margherita Sarrocchi'nin kaleminde Araniti de bir kahraman olarak betimlenmiştir:

Belgrad'da hiçbir zaman Aranit'ten daha büyük bir komutan olmamıştır. O, güneşin dönüşlerinde gördüğünden daha fazla şehir ve daha farklı gelenekler görmüştü. Anavatanı Epir'e döndüğünde huzurlu ve keyifli bir dinlenmenin keyfini sürdürdü, ta ki, bir gün Belgrad'ın yardımına gitmek istedi, o şehrin kaderi hakkında o denli endişelendi ki bütün adamlarıyla birlikte gitti.

O zamandan beri kenti büyük bir yiğitlikle koruduğu için ona Palinuro adı verilmişti. Henüz yaşlı değildi ama bilgelikte yaşından çok daha ileriye. Halkını o kadar ustalıkla bir şekilde dövüşmek üzere eğitmişti ki, surların altında ölü düşman askeri yığınları bir dağ kadar yüksekti ve o kadar çok Türk, Sava Nehri'ne düşmüştü ki, onlar kendi kanlarının karıştığı suyu içmek zorunda kalmışlardı¹⁰⁰.

Bundan sonra Araniti'nin tek bir kızı olup onun da Belgrad'ta yaşadığı kaydedilmiş ve bu kızın güzelliği ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir. Tarihsel olarak Donika adıyla anılan Marina Andronika Dori adıyla metinde geçmektedir. Kızın güzelliği, Osmanlı sultanının şehvet düşkünlüğünü ve verdiği söze sadık kalmak gibi bir kaygı duymadığını vurgulamak için kullanılmıştır:

Binlerce dilde her yerde mırıldanılarak uçan Şöhret, kanatlarını açtı ve hiç kimsenin boy ölçüşemeyeceği güzellikle ilgili haberler taşıdı. Trakyalı bunu duydu ve arzularını her geçen gün güzel kadının hayali imgesi üzerine besleyerek, sapkın şehvetli isteklerini tatmin etmeye ve aynı zamanda halkının ölümünün intikamını almaya karar verdi.

⁹⁸ Bilgehan Pamuk, "Osmanlı Döneminde Arnavutluk," *Balkanlar El Kitabı, C. I, Tarih*, (Ed. Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ), Ankara 2006, s. 342.

⁹⁹ İnalçık, "İskender Bey", 561.

¹⁰⁰ Sarrocchi, a.g.e., s. 81-82.

Derhal yetiştirdiği ve Lagnete adını verdiği, pervasız, akıl almaz, lükse, oburluğa ve tembelliğe alışkın bir adam olan baronlarından birini çağırırdı. Bu adam sadece kendi ahlaksızlıklarıyla övünmekle ve çoğu zaman başkalarının kötü alışkanlıklarını teşvik etmekle kalmadı, aynı zamanda tüm ahlaksız ve aşağılık maceralarda efendisine herkesten daha fazla hizmet etti.

Her ne kadar tebaasına en katı şekilde hükmetmeye alışkın olsa da, Trakyalı artık aşık olduğu için her zamanki kibirli ve otoriter tavırlarını bir kenara bıraktı. Lagnete'nin, kalbini kasıp kavuran şevki dindirmesi için ona güzel kadını getirmesini diledi. Ve sessiz jestlerle, herhangi bir konuşmada yapabileceğinden daha cazip ödül vaatlerinde bulundu.

Güvence verdiği insanlara kraliyet kararnamesiyle kalpsiz bir emir gönderdi. İskender, Belgrad'ı onunla savunan veya ona destek verenlerle birlikte Palinuro'yu en acı verici ve vahşi işkenceyle öldürecekti. Geri kalanların hepsi mallarından mahrum bırakılacak ve eşleri ve çocuklarıyla birlikte tutsak olarak ona getirilecekti¹⁰¹.

Türkler ve şehvetin özdeşleştirilmesi de kökünü Orta Çağ'dan alan pejoratif bir yaklaşımdı. Pek çok tanımlık gibi Orta Çağ'da Müslümanlar için türetilmiş karalamalardan miras kalmıştı. Henüz 12. yüzyıl başlarında *Dialogi contra Iudaeos* adlı eserinde *Pedro Alfonsi*, bu dinin peygamberini şehvet düşkünü olmak ve ölümden sonraki hayatta dünyevi zevkler vaadiyle dinine insanları davet etmekle suçluyordu¹⁰². 15. yüzyıla gelindiğinde şehvet düşkünü ve zalim stereotipi ortaya çıkmıştı¹⁰³. Papa II. Pius, Türkleri şehvet düşkünlüğüyle itham etmiş, onların fahişelere ve tecavüze bağımlı olduklarını öne sürmüştü¹⁰⁴. XVI. yüzyılda Avrupa'nın her yerinde yayılan Türk karşıtı metinlerde Türkler her türlü bahaneyeye kötülendiği gibi, olumsuz bir Türk imajı oluşturmak için görsel sanatlara da başvuruluyordu. Daha önce resimleme sanatında fuhuş ve şehveti simgeleyen hilal, artık Türkleri de simgeliyordu.¹⁰⁵

¹⁰¹ Sarrocchi, a.g.e., s. 33-35.

¹⁰² Bisaha, a.g.e., s. 138.

¹⁰³ Bisaha, a.g.e., s. 64.

¹⁰⁴ Sophia Rose Arjana, *Batı Tahayyülünde Müslümanlar*, (Çev. M. Murtaza Özeren), İstanbul 2018, s. 105.

¹⁰⁵ Henk Boom, *Büyük Türk, Muhteşem Süleyman'ın İzinde, 1494-1566*, (Çev. Lon Mutlu Briet, Gül Özlen), İstanbul 2012, s. 110-111.

Sultan'ın sözünden dönmesine yapılan vurgu ise İskender Bey'i daha da yüceltmeye ve ona efendisi sultana bağlılıktan ayrılmak için bir bahane icat etmeye yaramış görünmektedir. Üstelik İskender Bey, onun zalim talebini öğrendiği zaman, sadece sultana sadakati sarsılmakla kalmamış, daha önce onun elinden maruz kaldığı ve alet olduğu zulümlerin üzüntüsünü de yaşamıştır. Bu sayede İskender Bey'in sonraki isyanı, meşru bir gerekçeyle oturtulmuştur:

İskender bu pervasız buyruğu duyduğunda, koca yüreği haklı bir öfkeyle doldu, çünkü sözünü tutmamanın onura değer verenlerin gözünde kalıcı bir alçaklık getirdiğini biliyordu. Sonra o, İskender ona her zaman sadakatle hizmet ederken, kardeşlerini sefil bir ölüme sürükleyen zalim efendisinin eliyle maruz kaldığı suçları ve utancı hatırladı ve zihninde düşündü.

Şimdi sultan onun suçta yeni bir Aegisthus, zulümde yeni bir Creon olmasını istedi, böylece bir daha asla halkı arasında yüzünü gösteremeyecekti. Şüphesiz iyi bir ticaret, bu kadar çok övülen ve büyük başarılar için hak edilmiş bir ödül! Bu nedenle, kötü hükümdarın tüm isteklerini reddetmeye ve verilecek tüm intikam ve cezalara katlanmaya karar verdi¹⁰⁶.

İskender'in sadakat duygusu, bir çözüm yolu arayışıyla görüştüğü Türk beyi Lagnate'ye *Yüce Jüpiter'i hükümdarıma itaat etme isteğimin şahidi olmaya çağırıyorum*¹⁰⁷ demesiyle tamamen açığa çıkar. Üstelik o Lagnate ile konuşurken, ideal bir yöneticinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili fikirlerini de okuma imkanına sahip oluruz. Gerekenin karşısına konumlandırılan sultanın ise bir kez daha şehvet düşkünlüğü vurgulanır:

Bir kız çocuğu bu kadar büyük bir babadan risksiz ve büyük bir çaba sarf etmeden alınamaz, çünkü kendi birliklerinin yanı sıra birçok arkadaşı ülkenin dört bir yanından yardımına gelecektir. Üstelik, bu kadından mahrum kalsa da imparatorun birçoğunu kilit altında tuttuğu ve bu kadının muhteşem güzelliğinin yanlarında sönük kaldığı çok sayıda çekici kadına erişimi var.

Böylesine tehlikeli bir çaba için sadece yetersiz bir ödül olmayacak, aynı zamanda zarar ve utanç da zevk için çok az yer bırakacaktı. Krallığın her köşesinde beni ve muhteşem hükümdarımızı rezil etmek ne büyük bir utanç olurdu! Bir yangın tipik olarak komşu evlerden uzaktaki binaları tutuşturur.

¹⁰⁶ Sarrocchi, a.g.e., s. 86.

¹⁰⁷ Sarrocchi, a.g.e., s. 87.

Kim daha önceki sözleşmeyi bozarsa, malını, hayatını ve onurunu tehlikeye atar.

Bir imparatorluğu büyütmenin, tebaayı ve bağlıları tutmanın yolu bu değildir. Zulüm ve gazap değil, merhamet ve sevgi onları kazanacak, güvenilir ve sadık kalmalarını sağlayacaktır¹⁰⁸.

İskender'in hassasiyetine sahip bulunmayan ve ne pahasına olursa olsun hizmet ettiği sultanın arzu ve emirlerini tatmin etmeyi öncelikli tutan Lagnate ise İskender'in uzun konuşmasından sonra sustu, *düşüncelerini kendine sakladı çünkü büyük imparatorun emirlerini elinden gelen her şekilde yerine getirmeye kararlıydı*¹⁰⁹.

Nihayet Lagnate gerçekten de kızı kaçırmaya çalışmış, hatta bunun için sakinlerin İskender'e duydukları güven sayesinde kentin surları dışında düşman kampı kurulu olmasına rağmen kapıların açık bırakılmasından faydalanmıştır. Bu tedbirsizlik için Aranit'in suçlanmasının da önü alınmaya çalışılmıştır:

İskender o kadar güven verici bir yapıya, o kadar cömert bir eğilime ve olağanüstü bir yardımseverliğe sahipti ki, mağlup ettiği Hıristiyan halka güvendi ve onların işleriyle ilgilenmek için şehir etrafında dolaşmalarına izin verdi. Kasaba kapıları açık kalırken orduyu surların dışında kamp kurdu, çünkü içerideki sorumlular da ona aynı derecede güveniyordu.

Trakyalı'nın acımasızlığını bilen Aranit, böylesine aptalca bir tutku besleyebileceğinden şüphelenmedi. Düşman bir kadının, üstelik hiç görmediği bir güzelliğin kalbini fethedeceğini de düşünmedi. Trakyalı, arzusunun nesnesini sık sık değiştirme konusunda doğal bir eğilime sahipti: yine de emri altında o kadar çok kadın ve genç bakiresi vardı ki, bunların sonsuz çeşitliliği ve güzelliği gerçekten ölçülemezdi.¹¹⁰

Lagnate, kızı kaçırma teşebbüsünde bulunur ancak yakalanır. Son derece öfkelenen İskender'e, babasının bir Türk'le evlenmesine asla izin vermeyeceğini bilen kızın, onu sultana götürmesi için kendisine yalvardığını; çok yüksek bir zekaya sahip olduğu için Doğu'da yaşamaya can attığını söyler¹¹¹. Lagnate'nin sözlerini duyan İskender kızı getirtip olanları sorduğunda kız, *İsa'yı ve onun cezalandıran sağ elinin gücünü*

¹⁰⁸ Sarrocchi, a.g.e., s. 87.

¹⁰⁹ Sarrocchi, a.g.e., s. 87.

¹¹⁰ Sarrocchi, a.g.e., s. 89.

¹¹¹ Sarrocchi, a.g.e., s. 92.

bilmeyen paganlar arasında kendi suçlarını örtüp başkalarını suçlamak yaygındır deyip kendisinin daha önce o adamı hiç görmediğini, ne dediğini ise anlamadığını belirtir. Sultan için ise *Trakyalıyı çok iyi hatırlıyorum çünkü onun adı beni her zaman korkutmuştur* der¹¹². Onun ifadeleri olumsuz Türk imajını pekiştirecek özelliktedir.

Aranit, İskender'in şehri terk etmeleri konusundaki uyarısı üzerine karısı ve kızıyla birlikte Buda'ya gider. Lagnate ise sultanın yanına dönerek *Trakya imparatoruna hepsi silahlı çok sayıda adam tarafından etrafının çevrildiğini ve İskender'in kızı kendisinden aldığı söyledi ve 'bir köle olduğu halde sizin emrinize karşı geldi'* der¹¹³. Bu, İskender'in *can düşmanı, kibirli ve kötü niyetli bir adam olup görünüşü aldatici bir dürüstlük izlenimi verse de aşırı kibirli ve kendine karşı hoşgörülüydü ve herkesin ününü ve yiğitliğini kökleşmiş alışkanlığıyla kıskanan*¹¹⁴ İskender'in can düşmanı Baizet'e fırsat verir. Baizet, İskender'i öldürtmesi için sultana telkinde bulunur. Bunu yaparken ifade ettiği bazı fikirlerin İskender'in yukarıda alıntılıdığımız ideal hükümdar anlayışıyla taban tabana zıtlığı ise çarpıcıdır: *Kralları kral yapan korku ve saygıdır ve hizmetkârlarının ona itaat etmesini sağlayamayan bir adama hükümdar denemez. Bir kralı ilahî hale getiren korku ve insanların zihnini etkileyen şeylerdir*¹¹⁵.

Baizet'in uzun açıklama ve ihtarlarıyla ikna olan sultan, İskender'i ortadan kaldırma görevini ona verir. Baizet, İskender'in ölümünün isyana yol açmaması için onu zehirlenmeyi düşündüğünü söyler ve sultan da bu görevi yerine getirdikten sonra onu ordunun komutasına getireceğini söyler, buna dair bir buyruk verir¹¹⁶.

Baizet, İskender'in yanına gittiğinde bir müddet sonra onu zehirlenme imkânı bulur. İskender zehirlenir, hastalanır, güçten düşer, fakat ölmez. Başta can yoldaşı Vran olmak üzere yakın dostları onun zehirlendiğini fark ettikleri gibi, onu iyileştirmek için de türlü reçetelere başvururlar. İskender'in durumunu haber alan Palinuro, sadık ve bilge arkadaşı hekim Mohamet'i çağırır, ondan İskender'in yanına gidip onu

¹¹² Sarrocchi, a.g.e., s. 92.

¹¹³ Sarrocchi, a.g.e., s. 94.

¹¹⁴ Sarrocchi, a.g.e., s. 95.

¹¹⁵ Sarrocchi, a.g.e., s. 96.

¹¹⁶ Sarrocchi, a.g.e., s. 99.

iyileştirmesini ister. İskender'i gören Mohamet, onun zehirlenmiş olduğunu hemen anlar. Bununla birlikte onun esas kurtarmak istediği İskender'in canı değil, ruhudur. Onunla yalnız kalmak isteyen hekim, bu talebi yerine getirildiğinde İskender'e uzun bir konuşma yapar. Bu konuşmasında onun soylu anne ve babasının Tanrı'ya içten bir bağlılık duyduklarını hatırlatır, ölümden kaçamayacağını, tıpkı bir çobanın kayıp kuzusunu aradığı gibi Tanrı'nın da onu aradığını söyler. Mohamet'in yeniden Hristiyanlığa davet ettiği İskender, yüreğinde daha önce hiç hissetmediği bir şevk duyar, cennetin ışığına kavuşmak için eski inancına döneceğine söz verir. Bu kararın akabinde bir mucize gerçekleşir ve İskender iyileşmeye başlar.¹¹⁷

İskender iyileştikten sonra isyana karar verir ama Sarrocchi için bu isyan değil, yiğitliktir:

Kahraman hem ordugahın hem de kasabanın sadakatini, Osmanlı sultanının tebaasının sevgisine güvenebileceğinden çok daha güvenli bir şekilde elinde tutuyordu. Babasının mülkünü ve Epir'i zalim barbardan almaya karar verdi.¹¹⁸

Baizet ile birlikte kendisine karşı çıkan az sayıda adamı ortadan kaldırdıktan sonra İskender, Kroya'ya gider. Kroya'nın idaresinde bulunan Selim'den şehri alır. Selim, adamlarıyla birlikte Osmanlı başkentine dönerken bir dağ geçidinde ölür. Halkı toplayan İskender onlara bir konuşma yapar:

Saysız ve çeşitli talihsizliklerim arasında, ey sevgili halkım, bana en acımasız görünen – sizi o kadar çok önemsiyorum ki – üzerinize yüklenen kölelik boyunduruğuydu. Şimdi bu asa ve başım üzerine ant içerim ki, Türk ordusuna karşı seni kendi ellerimle emniyetle savunacağım, sana bir evlat gibi yardım edeceğim, seni bir baba gibi seveceğim, korkunç gecelerin bütün karanlıklarını senden uzak tutacağım. Size sakın ve sakın bir gelecek vaat ediyorum. Artık zalim kölelikten korkmayın ve her biriniz bana her zaman olduğunuz gibi sadık olun¹¹⁹.

Konuşmasının sonunda halk *tarafından çok yaşa Epir kralı!* nidalarıyla selamlanır.

---

¹¹⁷ Sarrocchi, a.g.e., s. 105-106.

¹¹⁸ Sarrocchi, a.g.e., s. 107.

¹¹⁹ Sarrocchi, a.g.e., s. 111.

Bu arada Selim'in sadık bir dostu Müslüman Polidor, onun ölümünden dolayı çok üzgündür. Polidor, İskender'in şehri ele geçirip tahkim ettikten bir müddet sonra ihtiyacı olanların ticaret amacıyla şehirden çıkmasına izin vermesi üzerine Osmanlı başkentine gitmek üzere şehirden kaçır. Başkente ulaştığında önce Selim'in güzel karısı Filena'ya gider ve olanları anlatır. O ve Filena, Sultan'ın intikam alması için gerekeni yapmak üzere konuşurlar. Filena, sultanı beklemek üzere camiye gider ve planladıkları gibi orada onunla konuşma imkânı bulur. Bu arada Filena'nın caminin içine girmesinin yasak olduğuna dair Sarrocchi'nin kaydı dikkat çekicidir: *Kadınların camiye girmesine asla izin verilmez; Allah'a ibadet etmek için dışarıda kalmaları gerekir, çünkü kadın cinsini böyle bir şerefe layık görmek küfür ve günah olarak kabul edilir*¹²⁰. Filena'nın sultanla konuşmasından söz edilirken ise Türklerin adetlerine dair bir ifade yer alır:

Filena ayağa kalktı, bir adım öne çıktı ve büyük imparatorun önünde secdeye kapandı. Sonra üzerine oturduğu külden bir avuç alıp tepeden tırnağa dökerek Türk adetlerine göre güzelliğini bozdu. Sonra biraz çabayla iç çekişlerini ve hıçkırıklarını bastırarak konuştu¹²¹.

Sultan olup biteni dinledikten sonra İskender Bey'i cezalandırmak üzere harekete geçer.

Sultan'ın savaşçı kızı Rosmonda'ya ilişkin kurgu bu harekete girildikten sonra anlatıya dâhil olur. Rosmonda, babasına yardım etmek üzere ordusuyla ilerlerken Olympus Dağı'nın eteklerinde Silveria adlı bir acı kız ile karşılaşır ve onu askerî hizmete alır¹²². Bu kurgunun olağan dışılığı açıktır. Genel olarak eserde kökünü Orta Çağ'dan alan etiketlemeler karşımıza çıkarken burada böyle bir kökten de söz etmek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte Rosmonda karakterinin kurguya dâhil edilmesini bir yana bırakıp ona atfedilen eylemlere baktığımızda, bir kez daha Margherita Sarrochi'nin artık Avrupa yazınında yerleşmiş klişelerden beslendiğini görürüz. Muhafızlar Vaconte adlı bir casusu yakalar. Rosmonda, babasının emirlerinin aksine Vaconte'yi yanında alıkoyar, onun hayatını kurtarmaya karar verir. Vaconte, Rosmonda'ya âşık olur. Osmanlı ordusunun başındaki

¹²⁰ Sarrocchi, a.g.e., s. 117.

¹²¹ Sarrocchi, a.g.e., s. 117.

¹²² Sarrocchi, a.g.e., s. 246-250.

Rosmonda'nın Kroya surlarına saldırma zamanı gelmiştir. Surlarda açılan gedikte duran İskender, neredeyse tek başına düşmanı geri püskürtür. Aşağıda Silveria, kasabanın savunucuları arasında zayıf vermede en yetenekli Türk savaşçılarını geride bırakır. Bununla birlikte, araziye kayganlaştıran ve daha fazla tırmanmayı imkânsız kılan ısrarlı yağmur, Rosmonda'yı geri çekilme işareti vermeye zorlar. Padişah, İskender Bey'in yenilmezliğini kılıcına bağlar ve onu istemek için elçiler gönderir. İskender, ona kimin sahip olacağına Türk askerleri arasında yeni bir anlaşmazlığa yol açacağına inanarak memnuniyetle kılıcından vazgeçer. Ordugahta bir oyun düzenlenir ve savaşçılar silah için yarışır. Silveria yarışmayı kazanır, kılıçla ödüllendirilir. Bu, erkek rakiplerini çileden çıkarır ve aralarında şiddetli bir tartışma çıkar; bazıları ölür ve kız da boynundan yaralanır. Babasının Vaconte'yi öldürme ve Silveria'yı ele geçirme planları Rosmonda'yı ondan uzaklaştırır. Vaconte'yi kurtarmak için İtalya'dan gelen Marcello Benci'nin yardımıyla iki kadın onlarla birlikte Kroya'ya kaçarlar. Kısa bir süre sonra Rosmonda, Hıristiyan olur ve İskender Bey'in onayıyla Vaconte ile evlenir¹²³. Vaconte, henüz kampta esir olduğu sırada, kendisini kurtarmak üzere kampa sızmayı başaran İskender Bey'in adamlarıyla kaçmayı reddetmiş, bunun yerine çadırı Arnavutlar tarafından kuşatılmış bulunan Rosmondo'nun yardımına gitmiş; dolayısıyla Hristiyan bir savaşçı olarak erdemini zaten ispatlamıştır¹²⁴.

Silveria'nın kaçışından önce, sultanın kendisine karşı şehvetini ertelemeyi başarmasına ilişkin anlatı da dikkat çekicidir. Buna göre Rosmonda'nın uzakta olduğu bir zamanı kollayan sultan, yaralı halde çadırında dinlenen Silveria'nın yanına gitmiş ve arzularını tatmin etmek istemiştir. Silveria, kendisinin *Yüce Allah'ın topraklarında*¹²⁵ yani İslâm diyarında dünyaya gelmiş olduğunu, yasaya göre özgür bir kadına, eğer karısı değilse, zevki için yaklaşamayacağını hatırlatmış ve ancak kendisiyle evlenirse arzusunun yerine geleceğini ifade etmiştir. Sultan, onun çok güçlü olduğunu da hesaba katarak, bunu kabul etmiş ve o gece için Silveria'nın çadırından ayrılmıştır¹²⁶. Dolayısıyla bir kez daha şehvet düşkünü olarak betimlenen sultanın, kendi inancının ve yasalarının

¹²³ Sarrocchi, a.g.e., s. 274 vd.

¹²⁴ Sarrocchi, a.g.e., s. 189.

¹²⁵ Sarrocchi, a.g.e., s. 293.

¹²⁶ Sarrocchi, a.g.e., s. 293.

çizdiği kanunlar sınırında hareket ettiği anlayışı ortaya çıkarılır. Bu, ilk bakışta sultan için olumlu bir nitelik olarak görülse dahi, Avrupa’da devrin İslâm algısı göz önünde tutulduğunda bu dinin kurallarına bağlı kalmanın Margherita Sarrocchi için övgü vesilesi olmadığı öne sürülebilir. Üstelik Silveria, sadece zaman kazanmak için sultanı kandırmış ve yukarıda kaydettiğimiz üzere oradan kaçmayı başarmıştır. Sultan Silveria’dan ziyade kızının kaçıyla adeta yıkılmış ve güzel eşi Hypsipyle’nin kollarında teselli aramıştır¹²⁷.

Eserde devrin şartlarında son derece anlaşılır bir kurgu olarak Kroya’da bir salgın hastalık çıkar ve İskender Bey’i zor durumda bırakır. Bundan sonra İskender Bey ile Sultan’ın mücadelesi devam eder. Sultan’ın büyük hazırlıklarla çıktığı seferde Arnavutlar ve müttefikleri kazanmak üzeredir. Sultan olayların terine dönmesinden büyük bir üzüntü duyar, bilincini yitirir ve savaş alanından uzaklaştırılır. Bir müddet sonra da hayatını kaybeder.

Sonuç

Hemen bütün ulusların kolektif hafızasında, uluslaşma süreçlerinin yahut ulus olarak serüvenlerinin belirleyici kişileri ve kırılma yaratan olayları önemli yer tutar. İskender Bey de Arnavutluk’un ulusal kahramanı olarak yüceltilir. İskender Bey’i diğer bazılarından ayıran pek çok husus yine de mevcuttur. Zemininde bir gerçeklik olmakla beraber bazen o gerçekten uzaklaşmak hatta onunla çelişmek pahasına sahip bulunmadığı niteliklerle donatılmış, yaşarken yapmayı aklının ucundan geçirdiğinin bir emaresini görmediğimiz eylemler kendisine mal edilmiş tarihsel figürlerin sayısı hiç de az değildir. Bir kavram olarak ulusun önem kazandığı 19. yüzyılda bilinçli olarak adeta hayatı yeniden yazılan kahramanlar da söz konusu edilebilir. İskender Bey ise özellikle Balkanlar’da Osmanlı ilerleyişine karşı öne çıkan figürlerden olup ulusal bir kahraman mertebesine yükselenler arasında bu bakımdan farklı bir yer işgal eder. O, yaşarken Osmanlı Devleti hizmetinde sultanın sadık bir beyi olduğu halde asırlar sonra çeşitli Balkan ulusları tarafından, üstelik birbirleriyle rekabet ederek, ulusal direnişlerine öncü seçilen kahramanlardan değildir. Gerçekten de Osmanlı Devleti’ni uzun süre meşgul etmiş, bir zamanlar konumunun sadakatle hizmet etmesini

¹²⁷ Sarrocchi, a.g.e., s. 295 vd.

gerektirdiği sultanı, ihanetinin yol açtığı sorunlarla zor durumda bırakmış bir tarihsel kişiliktir. Bunun yanında onun bugün ulusal kahraman niteliyesinin zihnimizde çağrıştırdığı şekilde Arnavut ulusunun özgürlüğü ve bağımsızlığı ülküsüyle mücadeleye giriştiğini ve bunu sürdürdüğünü söylemek, kanımızca gerçeği tahrif etmek olur. Anlaşıldığı kadarıyla onun isyanının sebepleri ulusal gayelerden uzak, daha basit, daha sade ve devrin şartlarıyla daha uyumludur.

İskender Bey ile aynı ada sahip olan tarihsel kahraman Büyük İskender, Doğu'nun ve Batı'nın hakimi addediliyordu. İskender Bey için ise Doğu'nun ve Batı'nın mensubu olduğu ifade edilebilir. O, Balkanlar'da dünyaya gelmiş, Osmanlı topraklarında ve Osmanlılar tarafından yetiştirilmiş, Osmanlı Devleti'ne hizmet için döndüğü Balkanlar'da isyan bayrağını açmıştır. Uğruna ve karşısında isyan ettiği her iki tarafa da aidiyeti vardır. İskender Bey'in isyanında değerlendirdiğimiz üzere idare etmek istediği eski aile topraklarının kendisine verilmemesi büyük bir etkidir. Diyebiliriz ki İskender Bey, bir tarafa aidiyetiyle miras hakkı olarak gördüğünün ait olduğu diğer taraf eliyle kendisine bağışlanmasını arzulamış ancak bu arzusu gerçekleşmemiş ve o da aidiyetlerinden birini diğerine tercih etmek durumunda kalmıştır. Bunun yanında İskender Bey'in babası ve ağabeylerinin kaybı da üzerinde durulabilecek bir konudur. İşin duygusal cephesinde bu kayıpların onu hizmet ettiği sultana karşı olumsuz hislere sevk etme ihtimalini bir yana koyup daha maddi bir açıdan konuyu ele aldığımızda, ailesinin kaybıyla sahipsiz kalanın İskender değil, ailesinin tevarüs ettiği topraklar olduğu ve bu topraklarda hak sahibi tek kişi olarak kendisinin kaldığı ifade edilebilir. Bunu Osmanlı Devleti'ne bağlı olarak gerçekleştirmenin İskender için bir önemi yoktu ama o ne şekilde olursa olsun buranın idaresini kendi eline almak istiyordu.

İskender Bey'in isyanı daha hayatta iken büyük bir ilgiye mazhar oldu. Bunda devrin siyasî arenasında Osmanlı karşıtlığında onunla birleşen Avrupalı güç merkezlerinin mevcudiyeti de son derece önemlidir. İskender Bey'in Osmanlılara karşı ittifaklarda yer yahut Papalıktan yardım alması, onu bir isyancıdan askerî-siyasî bir güce dönüştürdü. İskender Bey'in ölümünden kısa süre sonra yazıya geçirilen hayatının Avrupa'da gördüğü ilgi, bir boyutuyla bununla ilişkilendirilebilir ama bu tek sebep değildir.

Bu dönemde Avrupa, Reform ve Karşı-Reform'un dinî-ideolojik çatışmaları ile bilimsel ilerlemelerin sosyo-kültürel hayata yansımalarını tecrübe ediyordu. Özellikle Karşı-Reform, Hristiyanların birliği arzusunu canlandırma gayretindeydi. Böyle bir canlandırma içerideki anlaşmazlıkların sorunlar çözülmesine de bastırılıp mücadele enerjisinin ortak bir düşmana aktarılmasını önemli kılıyordu. Kilise için bir düşman aramaya gerek yoktu. Haçlı ruhunun olduğu on birinci yüzyıldan itibaren, siyasî temsilcisi yere ve zamana göre değişse de, temel düşman Müslümanlar olagelmşti. Üstelik bu inanca mensup Osmanlılar, Avrupa üzerinde büyük bir tehdit unsuru idiler. Giderek artan Osmanlı tehdidi karşısında, Orta Çağ'dan süregelen Müslüman stereotipine atfedilen olumsuz nitelikler Türklere yüklendi.

Margherita Sarrocchi'nin de içlerinde bulunduğu edebiyat çevreleri mensupları bu temayı işlemeyi sevdiler. Bir taraftan geçmişin birlik ruhunu canlandırmak, iyi Hristiyan ile kötü Müslüman'ın mücadelesini tarafgir bir tutumla ele almak ve önceki kuşaklardan miras kalan klişeleri yeni bir bakışla ele almak Avrupa'da pek çok sanatçı için cazip hale geldi. Magherita Sarrocchi bu cezbe kapılırken tema olarak hali hazırda meşhur bir kahraman olan İskender Bey'i seçti.

Margherita Sarrocchi'nin Scanderbeide'si bir yönüyle son derece çarpıcıdır. Onun olay örgüsüne farklı ağırlıklarla dâhil ettiği geniş kadrodaki her bir figür, bütün halinde metnin kurgusunda özgün bir yere sahiptir ve onların pek çoğu isimlerinden eylemlerine ya da kendilerine atfedilen sözlerine, çeşitli yönleriyle Margherita Sarrocchi'nin ilim ve edebiyat konularındaki uzmanlığını ortaya koyarlar. Ancak bizim eseri değerlendirmekteki bakış açımız onun edebî değeri değildir. Biz, Osmanlı Türkleri'nin Sarrocchi'nin kurgusunda nasıl betimlendiği üzerinde durmaya gayret ettik. Anlaşılan o ki zaman da zemin de karakterler de farklı, fakat Avrupa'nın Müslüman klişesi neredeyse tamamen aynı idi ve Margherita Sarrocchi'nin eseri de bunun bir örneğidir. Onunla ilgili olarak çocuk yaştan beri ilgili, meraklı ve araştırmacı olduğu yönündeki nitelemelerin Osmanlı Türkleri söz konusu olduğunda geçerliliğini yitirdiği ifade edilebilir. Margherita Sarrocchi'nin eserinin Avrupa'da 17. yüzyılda ulaştığı şöhret göz önünde tutulduğunda, onun zaten mevcut bulunan Osmanlı korku ve nefretini

kurgusal şiirinde başta Sultan olmak üzere Türklere atfettiği olumsuz özelliklerle beslemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

Arjana, Sophia Rose, *Batı Tahayyülünde Müslümanlar*, (Çev. M. Murtaza Özeren), İstanbul 2018.

Ashcom, B. B., "Notes on the Development of the Scanderbeg Theme", *Comparative Literature*, V/1 (1953), s. 16-29.

Aşık Paşazade, *Osmanoğullarının Tarihi*, (Haz. Kemal Yavuz-M. A. Yekta Saraç), İstanbul 2003.

Başaran, Haluk, *XV. yüzyıl Osmanlı'da Meydana Gelen Arnavut İsyanları ve İskender Bey'in (Scanderbeg) Bu İsyanlardaki Rolü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.

Bisaha, Nancy, *Creating East and West, Renaissance Humanists and the Ottoman Turks*, Philadelphia 2004.

Boom, Henk, *Büyük Türk, Muhteşem Süleyman'ın İzinde, 1494-1566*, (Çev. Lon Mutlu Briet, Gül Özlen), İstanbul 2012.

Brackob, A. K., *Scanderbeg, A History of George Castriota and the Albanian Resistance to Islamic Expansion in Fifteenth Century Europe*, Vita Histria, Las Vegas, Oxford, Palm Beach 2018.

Cezzar, Mustafa, *Mufassal Osmanlı Tarihi I*, Ankara 2010.

Cochrane, Eric, *Historians and Historiography in the Italian Renaissance*, Chicago ve Londra 1981.

Cox, Virginia, *The Prodigious Muse, Women's Writing in Counter-Reformation Italy*, Baltimore 2011.

Davie, Mark, "Introduction", *The Liberation of Jerusalem (Gerusalemme liberata)*, Torquato Tasso, (Çev. Max Wickert), Oxford, New York 2009, s. viii.

Davis, Robert C., "Pilgrim Tourism in Late Medieval Venice," *Beyond Florence: Paula Findlen, Michelle M. Fontaine*, (Ed: Duane J. Osheim), Standford California 2003, s. 119-132.

Dhima, Edlira, Qemal, Ismail, "Skanderbeg, An Emblem in World Literature", *European Scientific Journal*, 9/2 (2013).

Donnelly, John, "The Moslem Enemy in Renaissance Epic: Ariosto, Tasso and Camoens," *Yale Italian Studies*, 1/1 (1977).

Erken, İlkay, *Osmanlı'nın Arnavutluk'u Fethi*, Basılmamış Yüksek Lisans Semineri, Samsun 2012.

Fraseri, Kristo, *The History of Albania (A Brief Survey)*, Tiran 1964.

Goffman, Daniel, “Rönesans Devletleriyle Müzakere Etmek: Osmanlı İmparatorluğu ve Yeni Diploması”, *Erken Modern Osmanlılar İmparatorluğun Yeniden Yazımı*, (Ed. Virginia H. Aksan, Daniel Goffman), (Çev. Onur Güneş Ayas), İstanbul 2011, s.87-104.

Hasa, Maliq, *İskender Bey İsyanı Sırasında Arvanid Sancağının Siyasi ve Sosyal Durumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2010.

İnalcık, Halil, “Arnavutluk’ta Osmanlı Hâkimiyetinin Yerleşmesi ve İskender Bey İsyanının Menşei”, *Fatih ve İstanbul*, 1/2 (1953), s.153-175.

İnalcık, Halil, “İskender Bey”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 22 (2000), s.561-563.

İnalcık, Halil, *Devlet-i ‘Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, İstanbul 2020.

İnalcık, Halil, *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı, Devlet, Kanun, Diploması*, İstanbul 2021.

İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, (Çev. Ruşen Sezer), İstanbul 2019.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, (Çev. Nilüfer Epçeli), İstanbul 2005.

Kritovulos, *Kritovulos Tarihi (1451-1467)*, (Çev. Ari Çokana), İstanbul 2020.

Kumrular, Özlem, *İslam Korkusu, Kökenleri ve Türklerin Rolü*, İstanbul 2012.

Lucking, David, “Battling at the Name of Scanderbeg: The Literary Metamorphoses of George Castriot”, *Studia Albanica*, 2(2018), s. 121-147,

Marinelli, Peter, “Narrative Poetry”, *The Cambridge History of Italian Literature*, (Ed. Peter Brand, Lino Pertile), Cambridge, New York 2004, s. 233-250.

Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târîh-i Âl-i Osman (Osmanlı Tarihi 699-968/1299-1561)*, (Haz: Göker İnan, Ed: Erhan Afyoncu), İstanbul 2019.

Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ (Neşri Tarihi) II*, (Haz: Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen), Ankara 1995.

Oruç bin Adil, *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*, (Haz: Necdet Öztürk), İstanbul 2014.

Özsüer, Esra, *Türkokratia, Avrupa’da Türk İmaji*, İstanbul 2019.

Öztürk, Yücel, “Şark Meselesi’nin Sosyo-Kültürel Zemini”, *Siyaset ve Toplum*, 4 (2005), s. 55-86.

Pamuk, Bilgehan, “Osmanlı Döneminde Arnavutluk,” *Balkanlar El Kitabı I, Tarih*, (Ed. Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ), Ankara 2006, s. 340-347.

Plastina, Sandra, “Letters on Natural Philosophy and New Science: Camilla Erculiani (Padua 1584) and Margherita Sarrocchi (Rome 1612)”, *Women, Philosophy and Science, Italy and Early Modern Europe*, (Ed. Sabrina Ebbersmeyer, Gianni Paganini), Springer 2020, s. 55-80.

Ray, Meredith K., *Daughters of Alchemy, Women and Scientific Culture in Early Modern Italy*, Cambridge, Massachusetts, Londra 2015.

Ray, Meredith K., *Margherita Sarrocchi's Letters to Galileo, Astronomy, Astrology, and Poetics in Seventeenth-Century Italy*, Palgrave Macmillan 2016 .

Ricci, Giovanni, *Türk Saplantısı, Yeniçağ Avrupası'nda Korku, Nefret ve Sevgi*, (Çev. Kemal Atakay), İstanbul 2005.

Russell, Rinaldina, "Introduction," *Margherita Sarrocchi, Scanderbeiede, The Heroic Deeds of George Scanderbeg, King of Epirus*, (Çev ve ed: Rinaldina Russell), Chicago, Londra 2001, s. 1-43.

Sarrocchi, Margherita, *Scanderbeiede, The Heroic Deeds of George Scanderbeg, King of Epirus*, (İngilizceye çeviren ve editör: Rinaldina Russell), Chicago, Londra 2001, s. 75.

Soykut, Mustafa, *Image of the "Turk" in Italy*, Berlin 2001.

Tolan, John, *Faces of Muhammad, Wester Perceptions of the Prophet of Islam from the Middle Ages to Today*, Princeton, Oxford 2019.

Tursun Bey, *Târîh-i Ebü'l-Feth*, (Haz: Mertol Tulum), İstanbul 1977.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi I*, Ankara 1994.

Wright, Anthony D., *The Counter-Reformation, Catholic Europe and the Non-Christian World*, Routledge, Londra, New York 2005.

Wright, Cristopher, "Sea Power and the Evolution of Venetian Crusading", *Byzantium, Venice and the Medieval Adriatic, Spheres of Maritime Power and Influence, c. 700-1453*, (Ed. Magdalena Skoblar), Cambridge, New York 2021, s. 328-350.

Yücesan, Barış, Koran, Oğuz, "Aşk ve Savaşın Destanı: Torquata Tasso'nun Kurtarılmış Kudüs'ü," *Dünden Bugüne Dünya Destanları*, Ankara 2019, s. 459-469.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, (Çev: Nilüfer Epeçeli), İstanbul 2011.

Extended Abstract

Skanderbeg (formerly Gregi), a member of the famous Kastrioti family of Albania, sent by his father, the Ottoman Sultan Murad I, as a hostage to the Ottoman palace after he recognized him as overpowered. In Edirne, in the service of Sultan Murad, he became a Muslim and took the name Iskender. He remained loyal to the Ottoman sultan for a long time, and during this time he rose to his rank with his services. However, his request that the administration of his father's former center Mysja be given to him was not accepted by the sultan. Meanwhile, the acceleration of efforts to expel the Ottomans from the Balkans allowed Skanderbeg to escape from the Ottomans and establish dominance over some of his father's former lands. Skanderbeg, who established contacts with Albanian chiefs, left Islam and converted to the Christian religion again. After that, he struggled with the Ottomans for more than 25 years. The Ottoman state did not consider the insurrection to be significant in the early stages. Already at this period, the Albanian Beys were divided. While Skanderbeg was in revolt, some other Albanian Beys remained to serve the Ottoman state as vassals. However, the developing sense of resistance against the Turks in Europe prompted European powers to investigate Ottoman dominance in the Balkans. Skanderbeg rapidly gained strength and support. Aside from his strength, his only position in the eyes of European governments caused his insurrection to be viewed as more vital for the Ottoman state. Ottoman Sultan Mehmed II entered Albania with a large army in June 1467. Akçahisar was besieged by the Sultan. The steep castle, however, could not be captured this time, and some forces were left to continue the siege of the city. Fortified garrisons were stationed on all sides of the forts. Skanderbeg died in a Venetian castle on January 17, 1468. Following his death, the Ottomans quickly established their supremacy in the region. Despite claiming Skanderbeg's heirloom, the Venetians were ousted from Albania by the Ottomans.

The life of Skanderbeg began to be conveyed not only in oral tradition but also in written form in a short time. After a while, literary works were added to the chronicles about his life. In literature as well as other forms of art, Skanderbeg occasionally appeared as a primary character and other times as a supporting character. He came to represent the struggle against the Ottomans, particularly in Europe where anti-Ottomanism was on the increase. One of the prominent literary works written on Skanderbeg was Scanderbeide by Margherita Sarrocchi. Members of literary circles, including Margherita Sarrocchi, liked to handle this theme. On the one hand, it has become attractive for many artists in Europe to revive the spirit of unity of the past, to take a partisan view of the struggle between the good Christian and the bad

Muslim, and to take a fresh look at the stereotypes inherited from previous generations. While Margherita Sarrocchi was tempted by this, she chose Skanderbeg, who is already a famous hero, as the theme.

Margherita Sarrocchi, who was born in Naples in 1560, fell under the guardianship of notable Counter-Reformation theologian Guglielmo Sirleto after her father died. She received her education at the esteemed Benedictine Convent of Santa Cecilia in Trastevere. As it is understood, she received education in a number of scientific fields as well. From an early age, she was recognized for his intellect. He made friends with affluent and aristocratic families and had the chance to join gatherings of the era's scientific and cultural communities. Margherita studied with Rinaldo Corso, one of the leading scholars of the time, corresponded with Tasso, became a student of the mathematician Luca Valerio, and corresponded with Galileo. Europe experienced an intellectual revival at this time. This rebirth occurred about the same time as the external threat that Turkish Islam's influence had been posing to Western Christendom, especially from the middle of the fifteenth century. The Church's opposition to reform also increased Christian sensitivity at the same time. The bishops argued the virtues of the crusade and the mission during this time period. At the same time, a large number of literature regarding Islam and the Ottoman danger circulated. The current knowledge and beliefs of Europeans about Islam were based on what was inherited from the Middle Ages. These included a great deal of prejudice and marginalizing labeling. Desiring Christian unity more than ever, the Church fed medieval polemics with new crusading decrees and sermons. As the perception of the Turkish danger grew, art began to feed on the fear caused by this threat and in turn feed it. Torquato Tasso, with whom Margherita Sarrocchi corresponded and admired, published the poem *Gerusalemme liberta*, which was about the capture of Jerusalem during the First Crusade, but containing fictional parts, in 1581, and the work had a great impact. In 1606, a draft of Margherita Sarrocchi's poem *Skanderbeg* was published. The work was a poem about Skanderbeg's struggle against the Ottomans from 1443 to 1468. Although the themes of both works took place in different times and geographies, they were on the same axis of hostility: Christians and Muslims. In both poems, the Christian victory was treated as if it were part of a divine plan. Moreover, both of these works were prominent parts of a larger-scale flood of literary production. The new occupation of art was the old enemy Saracens, dressed in Turkish dress.

Apart from Margherita Sarrocchi's creative prowess, the hero chosen for this work was not unusual for the time. Skanderbeg was a man whose life became the subject of chronicles despite the fact that he died only a short time

ago. The *Historia* of Marinus Barletius has been translated into numerous languages. This hero, who occupied the great adversary Ottoman for a long time, not only left a mark in folk literature, but he also began to be praised as a hero in Europe by crossing the geographical borders of the people he belonged to. Of course, the real migration of the population in question as a result of Ottoman expansion must have an impact on this transfer as well. Skanderbeg was elevated to the status of an icon by those seeking to convey a certain European identity in antithesis to Islam's barbarous world. Furthermore, he was raised in the enemy he was fighting against. He served the Ottoman Sultan, lived as a Muslim, and spent a portion of his life as the "other" before intentionally choosing to reject this identity.

Iskender Bey is portrayed as carrying the ideals of medieval chivalry as a characteristic even when he was in Ottoman service, despite being born in a Christian family and raised in a Muslim environment under Ottoman domination, which assumed its representation in the face of Europe with the military-political leadership of the Islamic world at the time. This is revealed early in the poem, during the siege of Belgrade, where the Sultan dispatched him.

Except for Skanderbeg, many of the characters in the poem are based on historical figures. Aranit, also known as Palinuro, is named after George Araniti, a historical person who tried the first significant insurrection against Ottoman control in Albania. George Araniti, the leader of one of the families that the Ottomans reconciled and left as a fief in the territories they had possessed for a long time, rebelled in response to Venice's provocation and was subdued and subordinated by Evrenesoğlu İsa Bey. Skanderbeg's father-in-law would be Araniti. In Margherita Sarrochi's writing, Araniti is also portrayed as a hero.

Aranit had only one daughter, living in Belgrade, and her beauty was praised in great detail. The beauty of the girl named Dori, also known historically as Donika, referring to Marina Andronika, Skender Bey's wife, was used as a pretext to highlight the Ottoman Sultan's lasciviousness and lack of concern for maintaining his pledge. The association between Turks and lust was also a derogatory approach that dated back to the Middle Ages. It was developed from scribbles derived for Muslims in the middle ages, as were many other descriptions. The emphasis on the Sultan's denial appears to have served to further exalt Skanderbeg and create a justification for him to abandon his allegiance to his master, the Sultan. Furthermore, when Skanderbeg learned of his terrible demand, not only was his allegiance to the sultan disturbed, but he also felt the sadness of the oppression that he had previously been subjected to and utilized by him. Skanderbeg's following insurrection had a legitimate justification in this sense.

According to Skanderbeg in the poem, cruelty and wrath are not the way to grow an empire and keep its subjects and adherents. Compassion and love will win them over and keep them trustworthy and loyal. The Ottoman understanding of government was expressed in the words of Baizet, Skander Bey's mortal enemy: Fear and respect make kings, and a man who cannot make his servants obey him cannot be called a ruler. What makes a king divine is fear and things that affect people's minds. Thus, a contrast was established between the two sides, and of course, the good and beautiful thoughts in this contrast were attributed to Skanderbeg, and the opposite was attributed to the Ottoman side.